ИНСОНГА НАФ КЕЛТИРИШ- ОЛИЙ БАХТ
UZBEKISTON KASABA UYUSHMALARI FEDERATSIYASI
FEDERATION OF TRADE UNIONS OF UZBEKISTAN

ИШОНЧ

ЎЗБЕКИСТОН КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФЕДЕРАЦИЯСИ ГАЗЕТАСИ
25 ноябрь, сешанба 1997 йил №138 (488)
Сешанба, пайшанба ва шанба кунлари чиқади

УШБУ СОНДА:

РАИС ВАКИЛ ЭМИШ... 2-БЕТДА
КИМДИР ЖОН КУЙДИРАР, КИМДИР МОЛ ТЎЙДИРАР... 3-БЕТДА
ОЛАМШУМУЛ ОБРЎ СОҲИБИ 4-БЕТДА

ИҚТИСОДИЁТ ХАБАРЛАРИ

НАМАНГАН. Инсон манфаатлари йилида аҳоли турмуш даражасини яхшилаш ва иқтисодини кўтариш мақсадида Наманган туманида ибратли ишлар амалга оширилмоқда. Хонобод қишлоғи аҳолиси қурувчилардан икки қаватли замонавий маиший ва савдо хизмати кўрсатишга мўлжалланган катта бинони совға сифатида қабул қилдилар. Натижада янги ишчи ўринлари вужудга келди.

Халқ хўжалиги юкларини ташиш, йўловчиларга транспорт хизматини яхшилаш ҳам иқтисодиётни кўтариш масаласига ҳисса қўшади. Поп туманидаги 12-автокорхона ҳиссадорлик жамияти Наманган вилоятида бу масалада олдингилар қаторида бормоқда. Йил бошидан буён 1 миллион 42 минг тоннадан зиёд халқ хўжалиги юклари ташилди. 6 миллион 747 минг йўловчига транспорт хизмати кўрсатилиб, уларнинг узоғи яқин қилинди. Ҳиссадорлик жамияти бўйича 55 миллион сўмдан зиёд даромад қилиниб, режа ошиғи билан адо этилди.

БУХОРО. Бухородаги «Нозимабегим» хусусий тикувчилик фирмасида 60 га яқин турли бичимдаги аёллар кийимларини тикиш йўлга қўйилган. Чеварлар тайёрлаётган аёлларнинг атласдан тикилган кўйлаклари оврупоча ҳамда ўзбекона костюмлар ва келинлар либослари харидоргирлиги билан ажралиб туради.

Истеъмолчи манфаати — муқаддас

СИФАТ ГУРУҲИ ИШ БОШЛАДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримов «Тошкент трактор заводи» Давлат акциядорлик жамиятини бориб кўриб, у ердаги ишлар билан танишганида илмий-техника тараққиёти негизида иқтисодиётни мустаҳкам заминга қуриш ва бу борадаги ишларни жадаллаштириш, Ватанимизда ишлаб чиқарилаётган қишлоқ хўжалик техникаси сифатини яхшилаш ва унинг рақобатлашув қудратини ошириш вазифасини ўртага қўйди. Шу билан бир қаторда маҳсулот сифатини яхшилашга мўлжалланган бир қатор муҳим йўналишлар белгиланди, башарти ана шу йўналишлардаги ишлар муваффақиятли бажарилса, иқтисодиётни бошқаришда туб ўзгаришлар содир бўлиши таъкидланди.

Республика Президентининг ана шу кўрсатмаларини бажариш мақсадида «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» компаниясида сифатни назорат қилиш гуруҳи ташкил қилинди. Унинг вазифаси — компанияга қарашли саноат корхоналарида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар сифатини доимий равишда назорат қилиб боришдан иборат. Бунда айрим деталлар, узеллар ва агрегатларни тайёрлашдан тортиб то пировард маҳсулотга қадар бутун иш жараёнлари диққат билан кузатиб борилади. Бундан кузатилган мақсад-корхоналардаги техник назорат бўлимлари ва бошқармаларининг фаолиятига ҳалақит бермаган ҳолда брак маҳсулотлар йўлига мустаҳкам тўсиқ қўйишдир.

Сифатни назорат қилиш гуруҳининг асосий вазифаси сифатсиз маҳсулот тайёрланишининг олдини олиш, маҳсулотни истеъмолчига ҳар жиҳатдан тўла-тўкис ҳолда етказиб бериш, маҳсулот тайёрловчилар билан истеъмолчилар ўртасидаги муносабатларни бутунлай янги изга солишдан иборат экан, бунга шунчаки бир маъмурий чора деб қарамаслик керак. Бу аслини олганда, корхоналарга малакали ёрдам кўрсатиш, иш жараёнларини пухтароқ йўлга қўйиш, конструкторлик ҳужжатларида, технологик ва ишлаб чиқариш жараёнлари соҳасида йўл қўйилаётган нуқсонларни аниқлаш, шунингдек юқори сифатли маҳсулот чиқариш учун зарур бўлган ташкилий, техник ва шарт-шароитларни яратиш демакдир.

Эндигина иш бошлаган сифатни назорат қилиш гуруҳи биринчи галда умуман ишлаб чиқариш соҳасида тартиб ўрнатишга киришди. Бундан буён сифатсиз тайёрланган маҳсулот корхона дарвозасидан ташқарига чиқарилмайди.

Мазкур гуруҳ таркибига кирган компания мутахассислари «Кимёқишлоқмаш», «Ўзқишлоқмаш», «Тошкент агрегат заводи» акциядорлик жамиятларида бўлиб, шу корхоналарда тайёрлаб чиқарилаётган маҳсулотларни текширувдан ўтказдилар. Натижада корхоналар фаолиятидаги бир мунча ташкилий-техник нуқсонлар бартараф этилди.

Яқин вақтлар ичида «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» компанияси таркибига кирган барча корхоналарда маҳсулот сифатини назорат остига олиш режалаштирилди.

Абдукарим УСМОНОВ,
«Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» компанияси бўлим бошлиғининг муовини

Ўзбекистон - Туркия: касаба уюшмалар ҳамкорлиги

АЗАЛИЙ ВА АБАДИЙ ДЎСТЛИК

Туркия давлати билан мамлакатимиз ўртасидаги алоқалар қадимдан давом этиб келмоқда. Туркия мамлакатини давлатимиз мустақиллигини биринчи бўлиб тан олганлиги ҳам қондош ва жондош халқларимиз ўртасидаги дўстлик риштлари азалий ва абадий эканлигининг ёрқин намунасидир. Халқларимиз ўртасидаги қардошлик айниқса Туркия Президенти Сулаймон Демирэл жанобларининг йўлбошчимиз Ислом Каримов билан бўлиб ўтган қатор учрашувларидан сўнг янгича мазмун касб этиб, ўзгача жило топмоқда. Президентимиз Ислом Каримовнинг Туркия Республикасига қилган навбатдаги ташрифи ҳам буни яна бир бор тасдиқлади.

Куни кеча Ўзбекистон Касаба уюшмалари Федерацияси Кенгашида Туркияда энг катта мавқега эга бўлган металл саноати меҳнаткашларини бирлаштирувчи «Турк Металл» касаба уюшма Бош маркази раиси, Европа ва Осиё металл саноати ишчилари касаба уюшмалари Федерацияси Марказий қўмитаси Президенти жаноб Мустафо Ўзбек билан бўлиб ўтган учрашув ҳам рамзий маънога эгадир.

Маълумки, қардош Туркия мамлакати касаба уюшмалари билан Ўзбекистон касаба уюшмалари ўртасида 1992 йилдан бери давом этиб келаётган ҳамкорлик ҳам мустақиллигимизнинг шарофатидир.

Касаба уюшмаларимиз Туркиядаги «Турк-Иш», «Ҳақ-Иш» ва «Турк Металл» касаба ташкилотлари билан турли йўналишларда биргалашиб ҳаракат қилиб келмоқда. Жумладан, республикамиз касаба уюшмаларининг «Турк-Металл» билан алоқалари кун сайин ривожланиб бормоқда.

Ўзбекистон Касаба уюшмалари Федерацияси кенгашида бўлиб ўтган учрашувда Федерация Кенгаши раҳбари Дилбар Жаҳонгирова мамлакатимиз касаба уюшмалари ислоҳотлар даврида олиб бораётган ишлари ҳақида сўзлаб берди. Шунингдек, учрашувда Федерация Кенгашининг яқинда бўлиб ўтган IV мажлиси, унда муҳокама этилган масалалар ҳусусида сўз борди. Унда собиқ ВЦСПСнинг вориси бўлган касаба уюшмалари ялпи Конфедерациясини кейинги пайтларда касаба уюшмалари шуғулланиши керак бўлган вазифаларни эътибордан қочириб, кўпчилик ҳолларда сиёсий масалаларга аралашаётганлиги, яширин империячилик кайфиятида юриб, собиқ тузумни тиклаш ғояларини тарғиб қилаётганлиги туфайли мамлакатимиз касаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши ҳам, тармоқ Марказий қўмиталари ҳам унинг таркибидан чиқиш тўғрисида қарор қабул қилганликлари «Турк-Металл» раҳбарларида катта таассурот қолдирди. Ушбу воқеага холисона баҳо бера туриб, жаноб Мустафо Ўзбек, энг аввало, туркий эллар касаба уюшмалари ўртасидаги қардошлик алоқаларини ўрнатиш, мавжуд ҳамкорликни эса янада мустаҳкамлаш ва чуқурлаштириш меҳнаткашлар манфаатларига мос тушишини таъкидлаб ўтди.

Ўзбекистон Касаба Уюшмалари Федерацияси Кенгаши раиси Д.Жаҳонгирова касаба уюшмаларимиз тизимида ҳозирги пайтда амалга оширилаётган ишларга тўхталиб, бугунги кунда асосий эътибор иккита касаба уюшмаларининг барча бўғинларидаги кадрлар таркибини кескин яхшилаш, раҳбар ходимлар орасида юксак малакали, ислоҳотларни тезлик билан тушуниб ета оладиган ёшларни кўпайтириш, шу жумладан, раҳбарлик ишларига хотин-қизларни жалб этишга ҳамда ислоҳотлар даврида мулкчиликнинг шакли ўзгариши туфайли пайдо бўлаётган қўшма ва хусусий корхоналарда касаба уюшмалари фаолиятини ривожлантиришга қаратилаётганини сўзлаб берди. Шунингдек, чет эл сармоялари йўналтирилган кўпгина қўшма корхоналарда касаба уюшма ташкилотларини тузиш, бундай тузилмаларда меҳнат қилаётган ходимларнинг меҳнат ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоялаш борасида ташкилий ишлар бошлаб юборилганлиги таъкидланди.

Ўз навбатида «Турк-Металл» раиси Республикамиз Президенти Ислом Каримовнинг Туркияга қилган навбатдаги расмий ташрифи, Туркия давлатининг раҳбари жаноб Сулаймон Демирэл билан олиб борган музокара ва мулоқотлари халқларимиз ўртасидаги қардошлик ва ҳамкорликни янада чуқурлаштиришда катта аҳамият касб этиши ва бу дўстликни ривожлантиришга касаба уюшмалари ҳам ўз ҳиссаларини қўшаётганликлари хусусида гапириб берди.

Мамлакатимизда рўй бераётган ўзгаришлар тўғрисида фикр юритиб «Турк-Металл» раҳбари, бизнинг Ота юртимиз бўлган Ўзбекистон мустақилликни қўлга киритган қисқа вақт мобайнида ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий соҳаларда катта ютуқларга эришганлигидан мамнунлигини изҳор этди.

Мазкур учрашув жуда самимий тарзда ўтди. Учрашувда Европа ва Осиё металл саноати ишчилари касаба уюшмалари Федерацияси Марказий қўмитаси Президентининг ёрдамчиси, юртдошимиз Мамасиддиқ Жамолитдинов, Федерация Кенгашининг масъул ходимлари иштирок этдилар.

«Турк-Металл» раҳбари жаноб Мустафо Ўзбек машинасозлик саноати касаба уюшмаси ва металлургия саноати меҳнаткашлари касаба уюшмаси Марказий Қўмиталари раҳбарлари билан ҳам учрашди.

Шавкат ЁҚУБОВ,
Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси кенгаши ташкилий ишлар бўлимининг маслаҳатчиси.

ЕТТИ ИҚЛИМ НАФАСИ

Ироқни қуролсизлантириш бўйича Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг махсус комиссияси Баҳрайндан Бағдодга қайтиб келди. Комиссия аъзолари Ироқ ҳукуматининг қаршилиги туфайли ўз фаолиятларини давом эттира олмаган ва Баҳрайнга кетишга мажбур бўлган эдилар. Ироқ билан БМТ ўртасидаги можаро ижобий ҳал бўлгач, Бағдод раҳбарияти махсус комиссиянинг қайта иш бошлашига розилик берди.

* * *

Россия Федерацияси Президенти Борис Ельцин Фармонига кўра мамлакат ҳукуматининг баъзи аъзоларининг лавозимлари ўзгарди. Жумладан, Бош вазирнинг биринчи ўринбосари Анатолий Чубайс ўзи эгаллаб турган яна бир лавозим — молия вазири вазифасидан озод бўлди. Борис Ельцин А.Чубайснинг ўрнига молия вазири этиб Давлат думасининг бюджет қўмитаси раиси Михаил Задорновни тайинлади.

* * *

Ҳиндистон Бош вазири Индер Кумар Гужарал Яқин Шарқдаги тинчлик музокараларининг боши берк кўчага кириб қолганидан жиддий хавотир билдирмоқда. Ҳиндистон Яқин Шарқда тинчликни мустаҳкамлаш ва араб ерларидан Исроил босқинчиларининг ҳайдаб чиқарилиши тарафдоридир, деб баёнот берди Индер Кумар Гужарал. Шунингдек, Ҳиндистон Бош вазири ўз ҳукуматининг фаластинни Исроилга қарши озодлик курашида ҳамиша қўллаб-қувватлашини баён этди.

* * *

Малайзиянинг «Петронас» давлат нефть корпорацияси АҚШнинг норозилигига қарамасдан, Эрон ва Ливия иқтисодиётига сармоя сарфлашда давом этади. Бу ҳақда Малайзия ташқи ишлар вазирлиги вакили Вашингтоннинг махсус вакили билан қилган учрашувида расман баёнот берган. Малайзиянинг «Петронас» корпорацияси Россия ва Франция нефть корпорациялари билан биргаликда Эрон нефть ва газ саноатини ривожлантириш дастурида иштирок этмоқда.

* * *

Америка Қўшма Штатларининг Гонконгдаги бош консулхонаси ушбу ҳудуддаги АҚШ фуқароларини тезликда рўйхатдан ўтишга ва ўзларига нисбатан зўравонликлардан эҳтиёт бўлишга чақирмоқда. АҚШ Давлат департаменти ўзининг хорижлаги барча дипломатик миссиялари вакилларини эҳтиёткорлик билан фаолият кўрсатишга ва барча америкалик фуқароларнинг хавфсизлигини таъминлаш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар қўллашга даъват этди. АҚШ Давлат департаменти хорижда америкалик фуқароларга суиқасдлар уюштирилаётганидан жиддий хавотирга тушган.

* * *

Ханойда Вьетнам парламенти — Миллий мажлиснинг навбатдаги сессияси иш бошлади. 10 декабрга қадар давом этадиган ушбу сессияда мамлакатдаги бу йилги иқтисодий-ижтимоий ривожланиш дастурининг бажарилиши ҳамда 1998 йил бюджети муҳокама этилади.

* * *

Ҳиндистоннинг Орисса штатидаги мактаблардан бирида 15 нафар ўқувчи зарарли газдан заҳарланиб ўлган. Мактаб ўқувчилари видеофильм томоша қилиб ўтирганларида чироқ ўчиб қолган. Ўқитувчилар дизель-генератор ишлатиб, унинг ёрдамида видеофильм томошасини давом эттирганлар. Дизель-генератордан чиққан зарарли ҳаво синф хонасини тутиб кетганини сезмаган болалар бирин-кетин ҳушдан кетганлар. Уларнинг 15 нафари шу заҳотиёқ ҳалок бўлган, олтитаси эса оғир аҳволда касалхонага ётқизилган.

Жаҳон ахборот агентликлари хабарлари асосида

НЕФТЧИЛАР - ЯНГИ УЙЛАРДА

Нефтчиларга қарашли очиқ турдаги Фарғона технологик транспорт бошқармаси ҳиссадорлик жамияти маъмурияти ва касаба уюшма қўмитаси Инсон манфаатлари йилида ишчи-хизматчиларга ғамхўрликни янада яхшиламоқдалар. Яқинда бошқарма ҳисобидан 22,3 миллион сўмлик маблағ сарфланиб, элликта оилага мўлжалланган бино фойдаланишга топширилди. Уни тез ва сифатли қуришда учинчи трестга қарашли 85-хўжаликлараро механизациялашган кўчма жамланманинг иш юритувчиси Мелиқўзи Ҳайдаров бошлиқ бунёдкорлари катта куч-ғайрат сарфладилар. Шу йил 28 октябрь куни жамоада кўп йиллардан буён сидқидилдан меҳнат қилиб келаётган ва уй олиш навбати етган ишчи-хизматчиларга хонадон калитлари топширилди. Янги уй олганлар орасида пайвандчилар, усталар, муҳандислар, ҳайдовчилар ва бошқалар бор. Уй олган оилалар бошқарма маъмурияти ва касаба уюшма қўмитасига ўз миннатдорчиликларини изҳор қилишди.

А.ДЕҲҚОНОВ.

РЕСПУБЛИКА БИРЖАЛАРИДА

Республика Кўчмас мулк биржаси ва унинг вилоят филиалларида ўтган ҳафтада 26 маротаба савдо бўлиб ўтди. Уларнинг 14 таси кимошди, 12 таси биржа савдоларидир.

Ҳафта давомида 201 та турли кўчмас мулклар ишбилармонлар ихтиёрига берилди. Уларнинг биржадаги сотув ҳажми 29 млн.163 минг сўмдан иборат бўлди.

Ўтган ҳафтада Кўчмас мулк биржасида сотилган мулклар ичида энг йирик мулк биржанинг Тошкент шаҳрида 13 ноябрда сотилди. Тошкент вилояти Келес шаҳридаги «Тошшаҳармева-саноат»га қарашли корхона 5 млн. 560 минг сўмга ҳуқуқий шахс ихтиёрига ўтди.

Мазкур ҳафтада РКМБ филиаллари ўртасида сотув ҳажми бўйича биржанинг Тошкент шаҳри филиали биринчи ўринни эгаллади. Тошкент шаҳрида ҳафта давомида 6 та мулк 11 млн. 790 минг сўмга сотилди. Иккинчи ўринни биржанинг Бухоро вилояти филиали эгаллади. Ушбу вилоятда ҳафта давомида 27 та иншоот 4 млн. 364 минг сўмга сотилди. Учинчи ўринни биржанинг Навоий филиали эгаллади. Бу вилоятда 65 та мулк 3 млн. 538 минг сўмга сотилди.

Кўчмас мулк биржасида ўтган ҳафтада бўлиб ўтган савдоларда мулкнинг бошланғич нархига нисбатан сотилиш баҳосининг ўсиш суръати республика бўйича 1,09 баробарни ташкил этди.

***

Республика Қимматли қоғозлар биржасида бўлиб ўтган оддий акциялар савдосида 7 та ҳиссадор жамиятлар қатнашди. Улар ўзларининг 100,8 мингта акцияларини сотиб 17,9 миллион сўмлик маблағга эга бўлдилар.

Шу савдода энг катта натижага Тошкент вилоятидаги «Ғазалкент КОКТ» ҳиссадор жамияти эришди. Улар ҳам 9,8 миллион сўмлик акцияларини сотилишига эришдилар. Савдо жараёнида 14 та брокерлик идоралари яхши фаолият кўрсатдилар. Биринчи ўринни Тошкент вилоят бўлими - 12,7 миллион сўм, иккинчи ўринни Қашқадарё бўлими - 2,3 миллион сўм, учинчи ўринни - Тошкент шаҳри бўлими - 1,6 миллион сўм эгалладилар. Йил бошидан - 4722,9 мингта оддий акциялар сотилди.

***

Республика кўп тармоқли «Ўзбекистон» деҳқончилик саноат биржасида қўйилган маҳсулотлар хилма-хил бўлиб, уларнинг қиймати - 2,6 миллиард сўмни ташкил этди. Биржа савдосида - 10 та шартнома тузилди. ЭЦВ типидаги 46 та насослар, сеялка СМУ-4, 135000 кв.м рубероид, 5234 та матрацлар сотилди. Темир йўлчилар битта мосламани 352000 сўмга сотиб олдилар. Биржа савдоси фаоллик билан олиб борилди.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАРКАЗИЙ БАНКИ АХБОРОТИ

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки 1997 йил 25 ноябрдан бошлаб ҳисоб ва божхона тўловлари учун хорижий валюталарнинг сўмга нисбатан қуйидаги қийматини белгилади:*)

1 Австралия доллари	54,48
1 Австрия шиллинги	6,42
1 Англия фунт стерлинги	132,68
10 Бельгия франки	21,90
1 Голландия гульдени	40,10
10 Греция драхмаси	2,89
1 Дания кронаси	11,87
1 БАА дирхами	21,38
1 АҚШ доллари	78,52
1 Миср фунти	23,09
1 Ирландия фунти	117,54
1 Исландия кронаси	1,11
10 Испания песети	5,35
100 Италия лираси	4,61
1 Канада доллари	55,39
10 Хитой юани	9,48
1 Қувайт динори	258,76
100 Ливан фунти	5,15
1 Малайзия ринггити	22,66
1 Германия маркаси	45,20
1 Норвегия кронаси	11,11
1 Польша злотийси	22,30
10 Португалия эскудоси	4,43
1 Сингапур доллари	49,32
1000 Туркия лираси	0,41
1 Финляндия маркаси	14,97
1 Франция франки	13,50
1 Швеция кронаси	10,38
1 Швейцария франки	55,69
1 ЭКЮ	89,51
10 Жанубий Корея вони	0,71
10 Япония иенаси	6,20
1000 Россия рубли	13,29
1000 Украина гривнаси	41,70
1000 Беларусь рубли	2,62
1 Эстония кронаси	5,65
1 Латвия лати	134,68
1 Литва лити	19,63
1 Қозоғистон тенгеси	1,04
1 Қирғизистон соми	4,54

*) Валюта қийматини белгилаш чоғида Ўзбекистон Республикаси Марказий банки мазкур валюталарни ушбу қийматда сотиш ёки сотиб олиш мажбуриятини олмаган.

ТУРИЗМ СОҲАСИ ИНФРАТУЗИЛМАЛАРИ РИВОЖЛАНСИН

Вазирлар Маҳкамасида республика ҳукумати ҳузурида ишлаётган туризмни ривожлантириш бўйича идоралараро кенгаш мажлиси бўлди. Мамлакат Президентининг фармони ва Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарорида белгилаб берилган вазифаларни бажариш асосида халқаро туризмнинг замонавий инфратузилмасини барпо этиш тадбирлари тўғрисидаги масала кўриб чиқилди. Мажлисни Бош вазирнинг биринчи ўринбосари, идоралараро кенгаш раиси И. Жўрабеков бошқарди.

Мажлис иштирокчилари «Ўзбектуризм» миллий компанияси раиси Б. Ҳусанбоевнинг, шунингдек Хоразм, Бухоро ва Самарқанд вилоятлари ҳокимлари ўринбосарларининг кун тартибидаги масалага доир ахборотларини тингладилар. Тармоқда бозор ислоҳотлари талаблари асосида қайта қуриш, туризмни ривожлантиришнинг ишончли базаси ҳамда мамлакатга келган саёҳатчиларга хизмат кўрсатиш сифатини яхшилашга қаратилган инфратузилмани барпо этиш, халқаро туризмга доир нуфузли ва истиқболли лойиҳаларни амалга ошириш юзасидан муайян ишлар қилингани айтиб ўтилди. Шунга қарамай, тармоқ олдига қўйилган вазифалар тўла-тўкис бажарилгани йўқ, бозор иқтисодиёти шароитида халқ хўжалигининг муҳим тармоғи ҳисобланган туризмни ривожлантиришга тўсқинлик қилаётган кўп муаммолар ҳал этилмай қолмоқда. Мажлис иштирокчилари камчиликларни тезроқ тугатиш тадбирларини белгиладилар. Муҳокама қилинган масалалар юзасидан аниқ тавсиялар ва ижрочиларга тегишли топшириқлар берилди.

Идоралараро кенгаш мажлисида Бош вазир ўринбосари А. Азизхўжаев иштирок этди.

(ЎзА).

Касаба уюшмалари: бугун у қандай бўлиши керак?

ШУ КУННИНГ ТАЛАБИ АСОСИДА

Ҳамиджон Аҳмадович Дадаев — «Тошгаз» шаҳар бошқармаси касаба уюшма қўмитасининг раиси. Ўн етти йилдан бери шу вазифада ишлаб келмоқда. Ўз иш фаолиятини 1962 йил шу корхонада чилангарликдан бошлаган. Уста, катта уста, муҳандис, Юнусобод ва Ҳамза туманлари газ идоралари бошлиқ ўринбосарлари бўлиб ишлаган. Ишлаб юриб техникум ва олий ўқув юртини битирган.

Бозор иқтисодиёти, моддий қийин шароитда меҳнаткашларни куйиб-пишиб ижтимоий ҳимоя қилаётган билимдон, ташаббускор касаба уюшма қўмитаси раисларидан бири. Бугунги суҳбатдошимиз — Ҳамиджон Дадаев.

— Ишчи хизматчиларни ижтимоий-ҳимоялаш ишлари ҳақида гапириб берсангиз.

— Халқимизда эл соғлиғи-юрт бойлиги деган жуда мазмунли мақол бор. Касаба уюшмамиз қўмитаси ижтимоий ҳимоянинг энг муҳим шаклларидан бири бўлган соғломлаштириш ишига алоҳида эътибор ва ғамхўрлик билан қарамоқда. Илгаридан касаба уюшма қўмитасига иш ҳақи жамғармасидан 0,15% маблағ ажратилар эди. Биз маъмуриятдан уни кўпайтиришга таклиф бердик. Бир фоиз қилинди. Лекин у ҳам етарли эмаслиги кўриниб қолди. Жамоа шартномасини тузиш олдидан бу масала яна илгари сурилди. Ҳисоб-китоблар қилинди ва уч фоиз миқдор эҳтиёжни қондириши мумкинлиги аён бўлди. Тўғри анча баҳсларга сабаб бўлди. Маъмурият кўпчиликнинг фикрига қаршилик қилмади ва бу ижтимоий ҳимоя ишида анча истиқбол очди. Кенгайтирилган равишда маданий ва спорт тадбирлари ишлаб чиқилди. Корхонамиз ҳузурида спорт зали бор эди. Уни жиҳозлаш ва тўгаракларининини фаоллаштириш режалари тузилди. Жамоатчилик асосида талай ишлар бажарилди. Ёшларнинг бўш вақтларини кўнгилли ўтказиш мақсадида тўгараклар сони кўпайтирилди. Бу йил жамоа ўртасида стол тенниси, шахмат-шашка мусобақалари ўтказилди. Ғолиблар шаҳар мусобақаларида қатнашдилар.

Даволанишга муҳтож кишилар бўлса, албатта санаторийларга йўлланмалар берамиз. Шифохоналарга жойлаштирамиз. Тошкент Давлат тиббиёт институти билан шартномамиз ҳам бор.

Ишчи-хизматчилар ва уларнинг оила аъзолари ҳордиғини ташкил этиш ҳам касаба уюшмаси олдидаги фаол ишлардан биридир. Жамоамиз аъзолари учун бу йил бир неча марта Чимёнга бир кунлик дам олишни ташкил этдик. Оқтошдаги дам олиш ҳудудида бу йил 40 оила 3кунлик дам олишда бўлди. Бундан ташқари концертларга, театрларга, циркка жамоа бўлиб боришни ташкил этиб турибмиз.

— Корхонада яратилаётган ишлаб чиқариш маиший шароитлари ҳақида тўхталиб ўтсангиз.

— Узим ҳам энди шу мавзуга ўтмоқчи эдим. Ҳозирги шароитда бу жуда муҳим. Умуман ишчиларнинг деярлик 70 фоиз атрофида вақти иш жойида ўтади. Маиший иш шароитини яратиш биринчидан ишчи-хизматчи саломатлиги учун муҳим бўлса, иккинчидан, кайфиятини яхшилайди. Юқори унум ва сифат билан ишлашга ундайди. Ҳозирда ҳар бир туман газлаштириш идорасида маълум зарур шарт-шароитлар мавжуд. Газ тўлдириш ишлаб чиқаришида бу борада қатор тадбирлар тузилиб амалга оширилган. Деярлик ҳар бир туман бўлинмаларида душхоналар, ҳордиқ хонаси, дам олиш хонаси ташкил этилган.

Туманлар газ идоралари касаба уюшма қўмиталарининг ҳар бири бу борада тадбирлар ишлаб чиққан. Ишчи-хизматчилар таклифлари доимо инобатга олинади. Узаро текширувлар ва тажриба алмашишлар ўтказиб борилади. Бу борада Искандар Шамсиев, Флора Хван, Вячеслав Шин касаба уюшмаси қўмитаси раиси бўлган қуйи ташкилотларда бой илғор тажрибалар йиғилган. Айниқса бу ташкилотларда якка ҳимоя воситалари, иш коржомалари, сут билан таъминлаш, меҳнат хавфсизлиги масалалари яхши йўлга қўйилган.

— Албатта бу масалаларнинг ҳаммаси жамоа шартномасига келиб тақалади. Ҳозир ўтган йил тузилган жамоа шартномаларига якун ясалмоқда. Келаси йил жамоа шартномаларини тузишга тайёргарлик бормоқда. Буни касаба уюшма ҳаётида зарбдор мавсум деб баҳолаш мумкин. Сизнинг фикр-мулоҳазаларингиз?

— Ҳа, бу ўта зарбдор масала, касаба уюшма моддий ва маънавий ҳаётининг асосидир. Биз аввало жамоа шартномаларини тузиш, унга корхона ҳаётида меҳнаткашлар ижтимоий ҳимояси билан боғлиқ бўлган масалаларни икир-чикиригача киритиш, уларни мазмунан бой бўлишига интиламиз. Касаба уюшма қўмитаси бу жараёнда иқтисодчилар, ҳуқуқшунослар, муҳандислар ва бошқа касб эгаларининг билимларидан фойдаланишга, пухта ҳужжатларни таркиб топиши учун бутун имкони-ғайрати ва ташаббускорлигини намоён этишга ҳаракат қилмоқда. Жамоа шартномаси тузилиши олдидан меҳнат шароити, ишлаб чиқаришдаги шикастланишнинг умумий ва касб касалланишининг сабаблари таҳлил этилади. Шу жумладан рўй берган ҳар бир бахтсиз воқеанинг сабаблари, шунингдек, ишлаб чиқариш шикастланиши ва касаллигини олдини олиш юзасидан тузилган тадбирлар ижроси ва самарадорлиги атрофлича ва чуқур таҳлил этилади.

Жамоа шартномасида ҳатто иш жойларининг ёритилиши, ҳарорат, чиқит газлар аралашмаси, чангланиш даражаларини назорат қилиш ва бу борада мунтазам текширув назорати масаласигача киритилган.

Шуни таъкидлаш керакки, корхона моддий базаси қанчалик мустаҳкам бўлса, меҳнаткашларга ижтимоий ҳимоялаш учун шунча имконият яратилган бўлади. Бунинг учун эса корхонада ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва самарадорлигини ошириш, фойдани кўпайтириш, ижтимоий-иқтисодий базани юксалтириб, иқтисодий заминни таркиб топтириш, қўшимча кафолатлар ва имтиёзлар таъминоти учун замин яратиш тизими бўлмоғи даркор. Бу масалалар ҳам корхонанинг «митти қонунлари мажмуида» ўз аксини топган.

Унда меҳнат жамоаси ўз меҳнат топшириқларини виждонан бажариш, меҳнат интизомига риоя қилиш, иш берувчининг топшириқларини ўз вақтида ва сифатли бажариш, технология интизомига, меҳнат муҳофазаси, техника хавфсизлиги ва ишлаб чиқариш санитарияси талабларига риоя қилиш, иш берувчининг мулкига эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш мажбуриятларини олади.

Маъмурият эса қонунчилик ва бошқа меъёрий хужжатлар асосида меҳнат шароитларини яратиш, ходимлар эҳтиёж ва талабларига эътиборли бўлиш меҳнат маиший шароитини мунтазам яхшилаб бориш ва бошқа мажбуриятларни олади ва улар турли бандларда акс этган.

Жамоа шартномаси гарчанд бир ва бир неча йилга тузилсада, бугунги кун талаблари асосида янгиланиб борилиши, ижодий ёндашув бўлмоғи даркор. Бу ёндашув касаба уюшма ташкилотларимизда анъанавий тус олган. Масалан, бу йил 1997 йил жамоа шартномасига шу кун талабидан келиб чиқиб йил давомида қўшимча ва ўзгартишлар киритдик. Чунончи, «Меҳнатга ҳақ тўлаш ва кадрларни тайёрлаш» ҳақидаги III бобга қўшимча киритдик. Унда шундай дейилади: «Узбекистон Республикаси қонунчилигида белгиланган ҳоллардан ташқари маъмурият касаба уюшма қўмитасининг розилигисиз меҳнат (контракт) шартномасини бекор қилиши мумкин эмас». Шунингдек, жамоа шартномасининг «Ходимлар таътили ва соғломлаштириш» VI бобига ҳам қўшимчалар киритилди.

Жамоа шартномаларининг пухта тузилиши нур устига нур, шу билан бир қаторда унинг ижросини таъминлаш яна ҳам муҳим аҳамиятга эга. Ҳар бир банднинг ижроси юзасидан текширувлар, рейдлар ташкил этилмоқда. Масалан, техника хавфсизлиги бўйича 11 марта рейд ўтказилди. Йил давомида техника хавфсизлиги ва меҳнат муҳофазаси учун 752 минг сўм, иш кийимлари учун 245 минг сўм сарфланди.

Янги 1998 йил жамоа шартномаларига тайёргарлик масаласига келсак, қатор тадбирлар тузилмоқда. Қуйи бўғинларда муҳокамалари ташкил этилади. Таклиф ва мулоҳазаларни йиғиш бўйича ишлар қилинмоқда.

— Касаба уюшма етакчиси, фаоли бугун қандай бўлиши керак, сизнинг тасаввурингиз?

— Бугунги шароитда ҳар бир корхона, ташкилотда ижтимоий ҳимоя ҳар қачонгидан кучли ва ҳозиржавоб бўлмоғи даркор. Бу эса касабақўм етакчиси ва фаолларга боғлиқ. Одамларни моддий ва маънавий рағбатлантириш мустақил республикамиз иқтисодини ривожлантириш ҳамда инсонни қадрлашда муҳим аҳамиятга эга. Касаба уюшмаси қўмитаси раиси зарур бўлганда раҳбар эшигини бемалол оча оладиган, талабчан бўлмоғи лозим.

Ишчи бирор нарсага муҳтож бўлса, корхона раҳбарининг олдига доим боравермайди, доим кира олмайди ҳам. У касаба уюшма қўмитасига киради. Демак, касаба уюшма ташкилоти ижтимоий ҳимоя вазифасини бўйнига олган экан, уддасидан чиқмоғи керак. Бу бугунги куннинг талаби, ҳаёт талаби.

Яхши — ёмон кунларда меҳнаткаш касаба уюшма қўмитасининг энг оммавий ташкилот сифатида энг яқин туришини сезмоғи даркор. Шундай моддий оғир шароитларда кишиларнинг маънавиятини, маънавий дунёсини уйлашимиз керак. Амалий ишлар билан шуғулланмоғимиз даркор. Касаба уюшмалари халққа яқин ҳамда энг оммавий ташкилот эканини ҳар бир қилаётган ишида намоён этиб бормоғи зарур.

Будир ПЎЛАТОВ.

Касаба уюшмаси ва ҳуқуқий тарбия

Қонунларни бажариш учун уларни яхши билиш керак: касаба идоралари кейинги пайтда ҳуқуқий тарғиботга, фаолларнинг ҳуқуқий билимларини оширишга эътиборни кучайтираётганларининг боиси шунда. Ҳуқуқий маданиятни тарбиялаш ҳусусида муҳим ҳужжатнинг қабул қилиниши бу ишга янги жўшқинлик бағишлади.

Қонунларни бил ва бажар

Сир эмас, меҳнат шартномалари талабларига риоя қилмаслик, пул маблағларини сарфлашда суистеъмолликлар, ходимларга тазйиқ ўтказиш ҳоллари юз бериб турибди. Кейинги бир йил ичида таълим ва фан ходимлари касаба уюшмасининг Самарқанд вилоят қўмитаси кўриб чиққан ариза ва шикоятларнинг бир қисми худди шу масалалар ҳусусида. Тўғри, бу мурожаатномалар кўриб чиқилиб, айтайлик, 5 кишига тааллуқли пул маблағлари ундириб берилди, таълим муассасаларининг айрим раҳбарлари билан қонунчилик асослари бўйича тушунтириш ишлари олиб борилди.

Пахтачи туманида қонунга ҳилоф равишда ишдан бўшатилган 5-боғча мудираси Анора Солиева, Каттақурғон туманидаги 72-мактабнинг лаборатория мудири Жомиддин Зулфиқоров, Пастдарғом туманидаги 410-мактаб ўқитувчиси Б. Саримсоқовлар ўз ишларига тикланишди.

Лекин гап бунда эмас, ахир шу сингари қонунбузарликлар юз бермаслиги, шикоятбозликлар юзага келмаслиги ҳам мумкин эди-ку? Ҳа, албатта. Бунинг чораси битта: Ҳамма, аввало раҳбарлар, касаба фаоллари меҳнат қонунларини пухта ўзлаштириб олишлари керак.

Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси вилоят қўмитаси фаолларнинг ҳуқуқий билимларини оширишга, меҳнат жамоаларида ҳуқуқий билимларини тарғиб қилишга қизғин киришганлигининг боиси шунда. Меҳнат Кодексини ўрганиш, уни қўллаш масалаларига бағишлаб маслаҳат кенгашлари, ўқишлар ўтказилмоқда. Бундай машғулотларга таълим муассасалари раҳбарлари, барча ходимлари жалб этилмоқда. Вилоят адлия бошқармаси мутахассислари Булунғур, Оқдарё, Темирйўл, Иштихон, Нуробод туманлари маорифчиларининг шундай ўқишларида ғоят қизиқарли лекциялар билан чиқишди. Энг муҳими, тингловчилар қонуннинг у ёки бу талабини қандай қилиб аниқ бажариш юзасидан ғоят малакали маслаҳатлар олишди.

Вилоят енгил саноат корхоналарида меҳнат қилаётган ходимларнинг 80 фоизини хотин-қизлар ташкил этади. Тармоқ касаба уюшмасининг вилоят қўмитаси шу боис ҳам хотин-қизларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, уларнинг ҳуқуқий билимларини оширишни доимо диққат марказида тутмоқда. Шу мақсадда корхоналарда савол-жавоб кечалари, адлия, суд, тартибни сақлаш идоралари ходимлари билан учрашувлар анъанавий тус олган. Меҳнат муносабатлари, иш шароити, техника ҳафсизлигини таъминлашга қаратилган қонунлар билан кўпчиликни таништириш мақсадида ўқувлар ташкил этилади.

Буларнинг ҳаммаси хотин-қизлар иш шароитлари яхшиланиб боришига, улар учун қўшимча имтиёз ва енгилликлар киритилишига олиб келмоқда. Чунончи, уч ва ундан кўп болали аёллар боғча-яслилар учун бадалнинг ярмини тўлашади.

Корхоналар туғрукхоналар билан шартнома тузиб аёлларнинг саломатлигини тиклаш чоралари кўрилаётир. Ҳақ тўланадиган қўшимча таътиллар жорий этилди. «Ҳужум», «8-март» ҳиссадорлик жамиятларининг санаторий-профилакторийларда аёллар ва уларнинг фарзандлари имтиёзли соғломлаштирилмоқда. Ишдан ажралмаган ҳолда физиотерапия, шифоли лой, массаж, минерал сув билан даволаш кабинетларида муолажа олишаётир.

«Бофанда» ҳиссадорлик жамиятида эса зарарли ва ноқулай шароитда меҳнат қилувчи хотин-қизлар бепул парҳез таом олишаяпти.

— Лекин қонун талаблари бузилаётган ҳоллар ҳам учраб турибди, — дейди енгил саноат ходимлари касаба уюшмаси вилоят қўмитасининг раиси Ш. Раҳимова. — Ходимларни олдиндан огоҳлантирмасдан ишдан бўшатиш ёки бу масалани уларнинг иштирокисиз ҳал этиш фактлари «Мусаффо» ҳиссадорлик жамиятида юз берди. Чарм ишлаб чиқариш ҳиссадорлик жамиятида эса ҳаво сўрувчи ускуналар яхши ишламайди, дастоҳлар эскириб кетган. Ишловчиларга сут маҳсулотлари бериш тўхтатиб қўйилган. «Масхи» ҳиссадорлик жамиятида эса нафақа ва таътил пуллари ҳамиша ҳам вақтида берилавермайди. Ҳозир биз яна бир муаммони ҳал этиш ҳаракатидамиз. Ниятимиз — аёллар иш вақтини 1 соатга қисқартириш. Уйлаймизки, касаба уюшма фаолларининг тобора изчил тус олиб бораётган фаолиятлари пировардида бу муаммоларни ҳам самарали ҳам этилади.

УЗБЕКИСТОН КАСАБА УЮШМАЛАРИ МАТБУОТ ВА АХБОРОТ ШЎЪБАСИ

Касабақўм ҳимояга муҳтож

РАИС ВАКИЛ ЭМИШ...

Меҳнатобод Сирдарё вилоятининг кекса туманларидан бири. Сурункали бир неча йиллардан буён туманда ғалла ва пахта тайёрлаш режалари бой бериб келинмоқда. Туман иқтисодиётининг таянч бўғини бўлган қишлоқ хўжалигидаги қолоқлик кишилар турмуши, кайфиятида ҳам салбий таъсир қолдираётганлиги яққол сезилиб турибди. Меҳнатободга не бўлди. Айб кимда? Ердами, деҳқондами ёки раҳбардами? Биз деҳқончилик — саноат мажмуи ходимлари касаба уюшма ташкилоти фаолияти билан танишиб, тармоқда ўзибўларчилик ҳукм сураётганлигини ҳис этдик.

Икки ойдан ошаяптики деҳқончилик-саноат мажмуи ходимлари касаба уюшмаси туман қўмитаси раиси Омон Пайзиев «Янгиер» ширкатлар уюшмасига танда қўйиб олган. Шу-шу у ўз ишхонасини, вазифасини унутиб, хўжалик раҳбари соясидек эргашади. Туманга иккинчи бор ташрифимизда ҳам О.Пайзиевни учрата олмадик. Хайриятки, бу гал ҳисобчи Қурбонали Сатторовни топдик. Гапнинг очиғи Қ.Сатторовга ичимиз ачишди. Бечора бутун бошли ташкилот юкини тортолмай овора. Ажабланарлиси, раис муовини Зафар Эркаев ҳам «Янгиер» ширкатлар уюшмасига вакил эмиш. Раис ва муовин пахтакорларга кумакдош, елкадош бўлаётган экан-да, дея ўйларсиз. Бунинг ҳаммаси ишдан қочиш. Баҳона-ю дастакка ўхшайди.

Шу куни бу шоввозларни хўжалик ҳудудидан ҳам кундузи чироқ ёқиб ҳам топиб бўлмади. Чопар Абдураззоқ Сувонқулов Зафар Эркаевнинг «мухбир кутсин, мен раисни топиб бераман» деган хабарини етказди. Кутдик. Соат 16дан ўтгунга қадар ҳам на З.Эркаевдан, на О.Пайзиевдан дарак бўлмади. Раис фақатгина ҳокимлик йиғилишларига келиб туришини аниқладик. Ҳисобчи Қ.Сатторов ҳеч кимга бирор вазифа юкламайдиган юзаки бир нечта раёсат йиғилишлари қарорларини кўрсата олди холос.

Қўмита айни чоғда молиявий қийинчиликка дуч келган. Беш ойдан буён ойлик маош олишга ҳам маблағ топа олмаётган эмиш. Туман хўжаликларидан 1995-96 йиллар учун бирор сўм ҳам фоизли тушумлар келиб тушмаган. Фақатгина 1997 йил май ва июнь ойларида юз минг сўм атрофида маблағ туширилган холос. Бу ҳам ўтган йилда олинмаган маошни қоплашга сарфланган. Қўмита ҳисобида 8 минг нафар аъзони бирлаштирган 13 та ташкилот мавжуд. Аммо улар фаолияти ҳам шу кун талабларига жавоб бермайди. Бир қатор хўжаликларда касаба уюшма қўмитаси раиси лавозими ўрни бўш турибди.

— Уттан 9 ой мобайнида меҳнаткашларга қанча миқдорда моддий ёрдам кўрсатилди, — сўрадик Қ.Сатторовдан.

— Тўғрисини айтсам ҳеч ким моддий ёрдам сўраб мурожаат қилган эмас, — деди у. — Сўраган тақдирда ҳам бунга бизнинг қурбимиз етмайди.

— Қўмита ҳисобидан санаторий ва дам олиш уйларида ҳордиқ чиқаришга ҳеч ким жўнатилмаган бўлса ҳам керак.

— Уттан йили ва шу йилнинг январида бир — иккита йўлланма берганмиз, — дея мужмал жавоб қилди Қ.Сатторов. — Иқтисодимиз кўтармайди.

— Хўжалик касаба уюшма қўмиталари аҳволи қандай?

— Хўжаликларда ишлар ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Ҳатто вақтида ҳисобот топширишни ҳам унутиб қўйишмоқда. Бизнинг кўрсатма ва топшириқларимизни кўпинча бажаришмаяпти. Чунки уларда ҳам ойлик маошнинг тайини йўқ.

Қурбон Сатторовдан тумандаги энг намунали касаба уюшма ташкилотига олиб боришини илтимос қилдик. У «Меҳнатобод» ширкатлар уюшмаси томон йўл бошлади. «Пичоққа» илинадигани шу экан. Янги раис Абдураззоқ Сувонқулов билан суҳбатда бўлдик. У касаба уюшма қўмитаси иш режасини тақдим этди. Тўғриси иш режаси номигагина тузилган. Йил давомида 8 та масала кўриб чиқилгани қайд этилган. Лекин бирор масала мухокама этилмаган. Йил давомида бирорта на ёзма, на оғзаки мурожаат бўлмаган.

Яна иш режасига назар ташлаймиз. Октябрь ойида хўжалик пахтакорларига маданий хизмат кўрсатиш масаласи муҳокамага қўйилиши кўзда тутилган бўлишига қарамасдан бу масала кун тартибидан тушиб қолган. Клуб мудираси Хурсаной Дадажонова билан сухбатлашсангиз гўёки хамма ишлар жойида. Ҳатто ҳаваскорлар бадиий жамоаси ҳам ташкил қилинганлигини айтиб мақтанди. Аммо йиғим-терим мавсумида ташкил этилган бирорта маданий тадбирни эслай олмади. Клубда кино хизмати ташкил этилган. Лекин икки ойдан буён кино хизматидан ўтказилган маблағ касабақўм ҳисобига тушмаган. Ҳуллас, ҳар ким ўзи билганича от суради.

Тумандаги Ғ.Юнусов номли ширкатлар уюшмаларида бир неча ойдан буён касаба уюшма қўмитаси раиси лавозими бўш турибди. Унга муносиб номзод топиш, тўхтаб қолган ишларни жонлантириш лозим бўлган бир пайтда раис ва унинг муовини ойлаб йўқ бўлиб кетганлигини қандай баҳолаш мумкин. Номи бор-у, ташкилотчилик, ташаббускорлик сезилмаган, меҳнаткаш ташвиши-ю ўйидан бехабар касабақўмдан не наф. Тўғриси биз О.Пайзиев ва З.Эркаевларни идорага чақириб ҳам келиб кўролмаганимизнинг сирини кейинроқ сездик. Негаки қўмита касаба уюшмалари фаолияти ўз ҳолига ташлаб қўйилган.

Ҳуллас, деҳқончилик-саноати мажмуи ходимлари касаба уюшмаси Меҳнатобод тумани қўмитаси фаолияти давр талабидан ортда қолаётганлиги яққол сезилиб турибди. Энг ачинарлиси уюшма мавқеи бой берилган. Вазият бу масалада жиддий ўзгаришлар ясашни тақозо қилади. Аммо касаба уюшма қўмитаси раиси бунга қодирмикан деган ўй бизда ташвиш туғдиради.

Н.ШАМСИЕВ,
«Ишонч» мухбири.

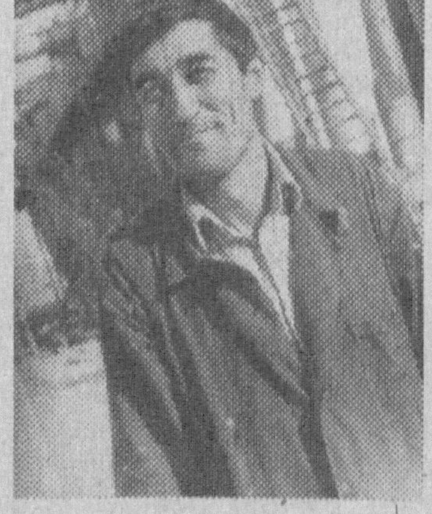

Навоий пахта тозалаш очиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти аъзолари бу йил 54 минг тонна пахтани қайта ишлайдилар. Бу ерда ишчилар учун барча шароитлар яратилган. Завод қошида тикувчилик, электр ускуналарни таъмирлаш цехлари ташкил этилган.

Суратларда: (чапдан) бригадир Ҳамид Тошев, завод касаба уюшмаси қўмитаси раиси Ҳалим Пардаев ва ишчи Мақсад Авезевалар. Пастдаги суратда: ишчи Бахтиёр Нарзиев.

Н.Алмуродов олган сурат.

ИБРАТЛИ ТАДБИР

Ватан учун, миллат учун қатағон қурбонлари бўлиб кетган юрт фарзандлари олий бахт-Мустақиллик шарофати билан яна адабиётимизга хизмат қилмоқда. Шу муносабат билан яқинда пойтахтимизнинг Миробод туманидаги 218-ўрта мактабда ўзбек адабиётининг етук намоёндаси Усмон Носирнинг қариндош-уруғлари билан учрашув бўлиб ўтди. Бу учрашув адибнинг 85 йиллик юбилейига бағишланди. Учрашувни уюштиришда кутубхона аҳли ҳамда ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси Заҳрохон Бобоеванинг меҳнатлари катта бўлди.

Йиғилиш адибнинг руҳига тиловат қилиш билан бошланди. Усмон Носирнинг узоқ-яқин қариндошлари ўзларининг хотиралари ила йиғилганлар билан ўртоқлашдилар. Мактабнинг гуманитар йўналишга асосланган 9 ва 11-махсус синф ўқувчилари учрашувда адиб Усмон Носирнинг ҳаёти акс этган театр кўринишларидан парчалар намойиш этдилар, шоирнинг ижодидан намуналар ўқидилар.

Қатағон йилларида қурбон бўлиб кеттаң адабиётимиз намоёндаларининг ҳар бири тўғрисида ўқиб ўрганиш, изланиш ва адабий кечалар ўтказиб туриш бу мактабда анъана тусига айланиб бормоқда. Фарғонада Усмон Носир туғилиб усган гўшанинг уй-музейга айлантирилиши учун саъй-ҳаракатларнинг бошланиб кетганлиги ҳам шоир руҳи-покининг шод бўлишига яна бир сабаб бўлади. Демоқчимизки, мазкур мактаб аҳли ўз шарт-шароитларидан келиб чиқиб, кези келганда ана шу табаррук қадам-жони зиёрат қилишни ҳам ният қилиб қўйди.

Маъмура МУСТАФОЕВА.

ИҚТИСОДИЁТДА ТАРКИБИЙ ЎЗГАРИШЛАР

(Давоми).

Узбекистон иқтисодиётидаги ҳозирги тармоқ структурасининг шаклланиши ва ўзгариши меҳнат ижтимоий тақсимотининг хусусияти (пахта хомашёси, пахтачилик машиналари ишлаб чиқариш, рангли металлар рудаси қазиб чиқаришга, нефть, газ, кимё саноатига ихтисослашиш), табиий ресурсларнинг мавжудлиги, иқтисодиётнинг ривожланиш мақсад ва суръатлари, жамиятнинг ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш эҳтиёжлари структурасининг ўзгариши, халқ хўжалигида техника тараққиёти юз беришининг суръатлари ва хусусиятлари, меҳнатнинг минтақавий тақсимотида республиканинг ўрни билан белгиланади.

Барча тармоқлар ўз маҳсулотларининг материалларга, фондга, капитал маблағга ва меҳнатга талабчанлиги даражасига бир-биридан фарқ қилганлиги сабабли тармоқ структурасининг ўзгариши тармоқда, умуман халқ хўжалигида бу кўрсаткичларнинг ўсишини белгилаб берувчи муҳим омиллар бўлиб ҳисобланади. Агар, масалан, саноат маҳсулотининг умумий ҳажмида маҳсулотнинг фондга талабчанлиги саноат бўйича ўртача даражасидан юқори бўлган тармоқнинг улуши ошиб борса, бу саноат маҳсулоти фондга талабчанлиги умумий даражаси юксалтирувчи омил бўлиб ҳисобланади.

Тармоқ таркибининг ўзгаришини белгилаб берувчи омиллар турли даврда турлича таъсир кўрсатади. Иқтисодиётнинг ўсиш суръатларининг тезлашуви, техника тараққиёти халқ хўжалигининг ривожланишига ва унинг тармоқ структурасининг кескин ўзгаришига кучли таъсир кўрсатади.

Халқ хўжалигини ривожлантиришнинг мутаносиблигига ва ўсишига таъсир этувчи омилларнинг энг муҳимлари қуйидагилардир:

халқ хўжалигида техника тараққиётининг суръатлари ва таркиби; иқтисодиётни ривожлантириш суръатлари; қишлоқ хўжалик хом ашёсини саноат хом ашёси билан алмаштириш; ишлаб чиқаришни ихтисослаштиришнинг ўсиши ва бошқалар.

Маълумки, техника тараққиёти маҳсулотнинг материалга, фондларга, капитал-маблағга талабчанлик кўрсаткичларининг ўсиш ёки камайишига таъсир кўрсатади, уларнинг ҳаракати ишлаб чиқариш воситаларининг республиканинг ялпи ижтимоий маҳсулотидаги улушини белгилаб беради.

Иқтисодиётнинг ривожланиш суръатларига келганда эса шуни айтмоқлик керакки, бошқа бир хил шароитда ушбу суръатларни тезлаштириш миллий даромадда ишлаб чиқаришни кенгайтиришнинг манбаи ҳисобланадиган ишлаб чиқариш жамғармасининг улушини кўпайтириш тақозо этилади. Ишлаб чиқаришнинг ихтисослашувининг ўсиши халқ хўжалигида ишлаб чиқариш воситаларининг айланмасини оширади ва маҳсулот ишлаб чиқаришда кетадиган сарф-харажатларни камайтирувчи, ишлаб чиқаришда сарфланадиган ишлаб чиқариш ва воситаларини тежовчи муҳим омил бўлиб ҳисобланади. Бу эса халқ хўжалигининг ялпи маҳсулотида ишлаб чиқариш воситалари улушининг камайишига олиб келади. Ихтисослашув ишлаб чиқариш жараёнларини механизациялаш ва ихтисослаштириш учун қулай шароит яратиб беради.

Меҳнатнинг анча такомиллашган қуроллари ва воситаларини, энергия ва ёқилғи манбаларини ярата бориш йўли билан ишлаб чиқаришнинг иқтисодий самарадорлиги даражасининг оғишмай ошиб боришини таъминловчи иқтисодиёт тармоқларининг тез суръатлар билан ўсиб бориши иқтисодиётнинг ривожланиш қонуниятлари ҳисобланади. Саноатнинг йирик тармоқлари орасида меҳнат унумдорлигининг максимал даражада оширилишини таъминловчи нуқтаи назаридан қаралганда илғор ҳисобланадиган тармоқларга машинасозлик, металлургия, электр энергетикаси, кимё, нефть-кимё саноатларини киритиш мумкин. Бу тармоқлар ишлаб чиқариш кучларининг халқ хўжалиги энергетика базасининг тинимсиз такомиллашиб ва ўсиб боришини, саноат меҳнат воситалари таркибининг тубдан ўзгаришини, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг ўсишини жадаллаштиришни таъминлайди.

Иқтисодиёт таркибининг шаклланишига қуйидаги табиий-иқлим, демографик, фан-техника, иқтисодий омиллар; аҳолининг ўсиш суръатлари ва шунга мос равишда меҳнат ресурсларининг ўсиши; қишлоқ хўжалиги ривожланишининг асоси бўлган ернинг мавжудлиги ва тупроқ тавсифи; сув ресурсларининг мавжудлиги ва уни минтақавий қайта тақсимлаш имкониятлари; халқ хўжалиги тармоқларининг, шу жумладан, турли-туман хом ашё базасини яратувчи қишлоқ хўжалигининг ривожланиш даражаси; автомобил ва темир йўллар тармоғининг ривожланиш даражаси; мол олиб келтириш ва олиб чиқиб кетиш ва улар нисбатининг мувофиқлаштирилганлиги; фан-техника потенциали; қурилиш базаси ва индустриясининг талаб қилинадиган кўламларда қурилиш олиб боришга ва халқ хўжалиги қувватларини реконструкция қилишга имкон бера оладиган даражада ривожланганлиги, ижтимоий эҳтиёжларнинг ўсганлиги; аҳоли моддий фаровонлигининг ўсиши; бандлик; тармоқлараро ва минтақалараро алоқалар таъсир кўрсатади.

Бир қатор манбаларда халқ хўжалиги ва унинг айрим тармоқларининг таркибига таъсир этувчи энг муҳим омиллар сирасига фан ва техника тараққиётининг даражаси; фойдали қазилма бойликларининг мавжудлиги ва уларни қазиб олиш усуллари ҳамда уларни қайта ишлаш; аҳолининг талаб-эҳтиёжлари, унинг тарихан таркиб топган эҳтиёж ва диддлари; бошқа мамлакатлар билан иқтисодий алоқалари; ижтимоий-иқтисодий шароитлар ҳам киритилади.

Узбекистон халқ хўжалиги кенг ва кўп хилли тармоқлараро алоқалари билан ажралиб туради.

Техника тараққиёти ва ижтимоий эҳтиёжлар таркибининг ўзгарувчи, меҳнат тақсимотининг чуқурлашуви эски ишлаб чиқаришлар ва тармоқларнинг табақаларга бўлинишига ва янгиларининг пайдо бўлишига олиб келди. Жараённинг узлуксиз юз бериши халқ хўжалиги ишлаб чиқариш таркибининг мураккаблашиб бориши сайин иқтисодиётнинг ривожланишида зарур бўлган мутаносибликни сақлаб туриш вазифаси тобора муҳим ва айни пайтда янада мураккаб бўлиб бораверади.

Халқ хўжалиги ривожланишида мутаносибликни сақлаб қолиш моддий, меҳнат ва табиий ресурслардан жуда самарали фойдаланишнинг муҳим шарти ҳисобланади. Иқтисодиётни самарали ривожлантиришнинг бу объектив талаби бозор иқтисодиётига ўтиш сари йўл олинган ҳозирги вақтда тобора таъсирчан бўлиб бормоқда. Халқ хўжалиги айрим тармоқларининг ривожланишида мутаносиблик вазифасини бажариш учун иқтисодий-математик усуллар ва моделлар ҳамда ҳисоблаш техникаси воситаларидан фойдаланиш мумкин.

Ишлаб чиқариш самарадорлиги корхоналарнинг мамлакат ҳудудида нақадар тўғри жойлаштирилганлигига кўп жиҳатдан боғлиқдир. Агар иқтисодиётнинг тармоқ таркиби тармоқларни ташкил этиш шакллари ишлаб чиқаришни бир жойга тўплаш, ихтисослантириш, кооперациялаштириш ва бир-бирига қўшиб олиб бориш шакллари ҳисобига қарор топиб, ривожланиб борса, ҳудудий таркиби корхоналар ва тармоқларни жойлаштириш, ҳудудий ишлаб чиқариш мажмуаларни, саноатлашган туманлар ва марказларни шакллантириш йўли билан ривож топади.

Садир САЛИМОВ,
профессор.

(Давоми келгуси сонда.)

Касаба уюшмалари ва ҳуқуқ

ҲАМКОРЛИК САМАРАСИ

Ўзбекистон демократик ҳуқуқий давлатни қуриш ва адолатли фуқаролик жамиятини шакллантириш йўлидан дадил бориб, жаҳон ҳамжамиятида мустаҳкам ўрин эгалламоқда. Барқарорлик ва тартиб, миллатлараро тотувлик ва фуқаролар аҳиллиги туфайли ёш давлатимиз ишонч ва ҳурматга сазовор бўлмоқда. Республикамиз Олий Мажлисининг ҳар бир сессияси унинг қонуний асосларини яратиш борасидаги навбатдаги босқичдир. Айниқса Олий Мажлиснинг тўққизинчи сессиясида кўтарилган масалалар муҳим ва актуал мавзулар бўлиб, уларни амалга ошириш жамиятимизнинг буюк келажак сари ҳаракатини жадаллаштиради. Бу ишда, аҳолининг барча табақаларининг ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий манфаатларини ҳимоя қилишга чақирилган касаба уюшмалари муҳим ўрин эгаллайди. Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 59-моддасида аниқ кўрсатилади. Бу ҳуқуқий норма касаба уюшмаларининг ҳаракат дастурида ҳам ўз аксини топади. Касаба уюшмалари ҳар бир фуқарони меҳнатга, касбини эркин танлашга, ҳаққоний меҳнат шароитига ва ишсизликдан ҳимояланиш каби конституциявий ҳуқуқларга оғишмай риоя этилишига эришиб боради. Оширилаётган босқичма-босқич иқтисодий ислоҳотлар янги синфни - мулкдорлар иш берувчилар синфини шакллантиришга шароит яратиб бермоқда. Давлат тасарруфидан чиқариш, хусусийлаштириш, кўп укладли иқтисодни барпо этиш билан бирга баъзи муаммолар ҳам вужудга келмоқдаки, бу муаммоларнинг ечилиши қайта ташкил этишнинг ютуғига бевосита таъсир кўрсатади. Ислоҳотларни ижобий амалга ошириб бориши учун жамиятда барқарорлик ва миллатлараро тотувлик зарурдир. Касаба уюшмалари ўз ҳаракат дастурини амалга ошира бориб, кўп ўринда мана шу барқарорликни мустаҳкамлашга эътиборни қаратмоқда. Бунда жамиятимизда меҳнат муносабатларини тартибга солиш, фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқларини ҳимоя қилиш муҳим ўрин эгаллайди. Афсуски, ҳозиргача меҳнат қонунларига риоя этмаслик ҳоллари учраб турибди. Ўзбекистон Касаба уюшмалари Федерацияси Кенгашига сўнгги йилларда мингдан зиёд ариза, шикоятлар келиб тушди. Фуқароларнинг мурожаатлари ишлаб-чиқаришни, меҳнат ва маиший хизматнинг турли томонлари ва айниқса, меҳнат қонунчилигини, ҳамда меҳнатни муҳофаза қилиш қонунчилигини бузиш ҳолатларига тааллуқлидир. Кўпгина мурожаатлар ишлаб-чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалар, ходим саломатлигига етказилган зарарни қоплашга, ноҳақ ишдан бўшатиш ёки ишга ўтказиш, меҳнатга ҳақ тўлаш каби масалаларни кўтаради. Мансабдор шахсларнинг ва иш берувчиларнинг ғайри қонуний хатти-ҳаракатлари ҳақидаги ариза-шикоятлари ҳам кам эмас. Кўп ҳолларда ходимни ишдан бўшатишда юзаки ёндошилмоқдаки, бу ишлар ходимнинг ҳақ-ҳуқуқлари, имтиёз ва қонуний кафолатларини чуқур ўрганиб чиқилмаган ҳолда амалга оширилмоқда. Мулкчиликнинг янги турлари вужудга келиши, қўшма корхоналар, ҳиссадорлик жамиятлари, бошқа нодавлат ташкилотларнинг барпо этилиши натижасида кўпгина хўжалик раҳбарлари ва иш берувчиларнинг Меҳнат Кодексини билмасликлари бунинг натижасидир.

Касаба уюшмалари Федерацияси, тармоқ касаба уюшмалари Марказий Қўмиталари, вилоят касаба уюшмаларида юрист мутахассислар ишлайдилар. Маълум тажриба ва малакага эга бўлган бу мутахассисларнинг кўпчилиги кўтарилаётган масалаларни ўз вақтида тезкор ва малакали ҳал этиб, ариза муаллифларига амалий юридик хизмат кўрсатиб келмоқдалар. Бозор иқтисодиёти муносабатларига ўтиш даврининг маълум қийинчиликларини ҳисобга олиб, касаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши республикамиз меҳнаткашларини, касаба уюшмалари ходимларининг ҳуқуқий маданиятини ва ҳуқуқий билимларини ошириш тадбирларини ишлаб чиқди. Бу тадбирлар эса раёсат қарори билан тасдиқланади. Касаба уюшма аъзоларининг меҳнат, ижтимоий-иқтисодий аҳволини ҳуқуқий ҳимоялаш мақсадида турли курслар, семинарлар ташкил этилмоқда, меҳнат жамоаларида амалдаги қонунларни тушунтириш бўйича учрашувлар, суҳбатлар ўтказиб бориш йўлга қўйилди. Меҳнат ҳуқуқи инспекторларини аттестациядан ўтказиш режалаштирилган. Меҳнаткашларга амалий ёрдам кўрсатишни кучайтириш мақсадида Федерация Кенгаши қошида Адвокатура тузиш ишлари якунига етай деб қолди. Бундай адвокатураларни жойларда ҳам ташкил этиш мақсад қилиб қўйилди. Юридик адабиётлар билан таъминлаш масалалари ҳам эътибордан холи эмас. Шу боисдан касаба уюшмалари ихтиёридаги кутубхоналарни юридик адабиётлар, Президентимиз фармонлари, Вазирлар Маҳкамаси қарорлари билан таъминлаш чоралари, юридик хизмат кўрсатувчи бўлимларни компьютер техникалари билан жиҳозлаш каби ишларнинг режа ва тадбирлари белгилаб олинди.

Қайд этилган тадбирларни амалга оширишда бошқа мутасадди ташкилотлар билан бир қаторда ҳуқуқий маърифат тарғиботи Маркази яқиндан ҳамкорлик қилмоқда.

Касаба уюшмалари фаолияти асосан амалиёт билан боғлиқ. Улар қонунларни амалда бажаришни, меҳнаткашларнинг шарт-шароитларини, туриш-турмушлари-ю муаммоларини жойларда ўрганиб борадилар. Улар юзасидан конкрет таклифлар ва ечимлар қабул қиладилар.

Республика Касаба уюшмалари жамоаси Меҳнат Кодексини амалда қўлланилишига кўмаклашувчи қўлланмани ўзбек ва рус тилларида ишлаб чиқилди, ҳамда чоп этишга тайёрлаб қўйилди.

Инсон ҳуқуқлари - инсонпарвар демократик ҳуқуқий онг даражаси - бу одамларнинг ҳуқуқдан шунчаки хабардор бўлиши эмас, балки унга риоя этиш, қонунларни бажаришга тайёргарлик ҳамдир. Ҳуқуқий маданиятни юксалтиришнинг муҳим шартларидан бири - қонун ҳужжатларининг мукаммаллигидир.

Касаба уюшмалари жамоаси ўзларининг фаолиятларини тартибга солувчи қонунга ўзгартиришлар киритиш учун таклифлар тайёрланиб қўйган. Жамоа бирлашмалари ҳақидаги қонун ҳам шундай ишловга муҳтож десак муболаға бўлмайди. Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларига риоя этилиши устидан бошқарув ҳамда назоратнинг янги самарали воситаларини шакллантириш зарур. Буни оғишмай амалга ошириш учун «Ҳуқуқий маърифат ва тарғиботи Маркази»нинг жойлардаги бўлинмаларининг ҳамкор бўлиши муҳим аҳамият касб этади.

Фарҳод ТОҲИРОВ,
Ҳамидулла ПРИМҚУЛОВ
ҳуқуқшунослар.

Муаммо ва таклиф

ДАВР ТАЛАБИ

Республикамиз мустақилликка эришганидан кейин жамиятимизда кўпгина янгиланишлар, ўзгаришлар рўй берди. Жумладан, қонунлар ҳам янгиланиб, собиқ иттифоқ давридаги қонунларнинг кўпчилиги ўз кучини йўқотди. Шундай масалалар борки, улар ҳамма даврлар учун муҳим аҳамият касб этади. Уй-жой масалалари, коммунал хизмат кўрсатиш билан боғлиқ масалалар шулар жумласидандир. Уй-жойлар хусусийлаштирилиб берилгани билан ҳамма иш равон битиб, ҳамма муносабатлар ўз-ўзидан қонуний йўлга тушиб кетмайди. Аксинча давлат томонидан бирор қонуний ҳужжатлар билан тартибга солинмаса, мувофиқлаштирувчи норматив ҳужжатлар бўлмаса, фуқаролар билан идоралар ўртасида ёки идоралар билан фуқаролар ўртасида ҳар хил муаммолар келиб чиқиши табиийдир.

Уй-жойлар хусусийлаштирилганига унча кўп бўлмади, лекин хусусий, шахсий мулк эгаси сифатида ўзини хўжайин ҳис қилиб ўрганмаган баъзи шахслар «уй меники, хоҳлаганимни қиламан» қабилида иш тутмоқдалар. «Ўз хонамдан сал нари бўлса бас» қабилида иш кўриб, ахлатларни кўп қаватли уйлар олдига, йўлакчалар четига, биноларнинг деворлари тагларига ташлаш, умумий фойдаланишга тегишли майдончаларни ўзбошимчалик билан эгаллаш, кўп қаватли уйлар олдига ёзги айвонча ошхоналар қуриб олиш ҳолатлари кўплаб учрамоқда. Уй жойларни олиш-сотиш масалаларида ҳам фуқаролар ўртасида ҳар хил низолар, келишмовчиликлар келиб чиқмоқда. Фуқароларнинг уй-жойларда яшаш ҳуқуқ ва бурчларини, электр-энергияси, газ, сув ва ердан фойдаланиш қоидаларини ўзида мужассамлаштирган бирор қонун қабул қилинса-ю, ҳаётга татбиқ этилса, нур устига аъло нур бўлар эди. Натижада истеъмолчилар ҳам (жисмоний ва юридик шахслар), тегишли идоралар ҳам қийналмас эдилар.

Бозор иқтисодиёти шароитига ўтиш даврида уй-жой масалалари, коммунал хизмат, маданий ва маиший хизматлар кўрсатиш соҳаларида бир қанча муаммолар юзага келмоқда. Айрим ҳолларда қишлоқ жойлардаги маданий ва маиший хизмат кўрсатиш уйлари тадбиркорликни никоб қилиб олган тижоратчи, воситачи, олиб-сотар савдогарлар қўлига ўтиб кетмоқда. Авваллари кам бўлса ҳам хизмат кўрсатиб турган бу уйлар эндиликда ҳар хил дўконларга ва бошқа биноларга айлантирилган. Мулк давлат тасарруфидан чиқарилиб, хусусийлаштирилгандан кейин хизмат кўрсатиш маданияти яхшиланиши керак эди. Афсуски, баъзан шаҳар жойларда бунинг акси бўлмоқда.

Уй-жойларни олиш-сотиш ишларида ҳам фуқаролар кўпинча ўз билганича иш тутмоқдалар, натижада ҳар хил муаммолар келиб чиқмоқда. Минглаб-миллионлаб пуллар давлат ғазнасига тушиш ўрнига даллолчиликни ўзига касб қилиб олган қаллоблар, товламачилар киссасига тушмоқда. Шунинг учун шаҳар озодалиги билан шуғулланувчи идораларнинг ишини кучайтириш, экологик вазиятни назорат қилиш бўйича ваколатларини кенгайтириш каби тадбирлар амалга оширилса, уй-жойларни олиш-сотиш билан шуғулланувчи марказ ёки бўлим ташкил қилинса мақсадга мувофиқ бўларди.

Н. РЎЗМАТОВ,
Тошкент Давлат юридик институти ўқитувчиси.

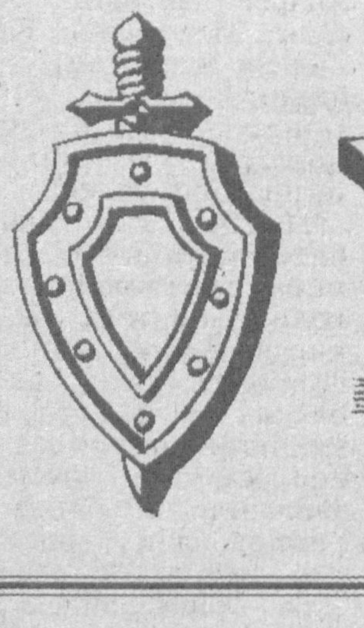

Ҳуқуқий саҳифа

Биздан сўрабсиз...

Навбатдаги туркум савол-жавоблар ногиронларни ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий муҳофазалашга оид амалдаги қонунчилик юзасидан таҳририятга келган хатлар асосида уюштирилди.

Саволларга ҳуқуқшунос
Абдувоҳид Аҳмедов жавоб беради.

— Ногиронлар меҳнатини муҳофаза қилишнинг қўшимча чоралари ҳақида тушунтириш беришингизни сўрайман...

К.Азимов, II-гуруҳ ногирони, Фарғона шаҳри.

— Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 220-моддасига мувофиқ, ишлаётган ногиронларга нисбатан тўлиқсиз иш вақти белгилаш, хизмат вазифаларини камайтириш ва меҳнатнинг бошқа шартлари ҳақидаги ТМЭК (тиббий-меҳнат экспертиза комиссияси)нинг тавсияларини бажариш иш берувчи учун мажбурийдир.

I ва II гуруҳ ногиронларига меҳнатга ҳақ тўлаш камайтирилмаган ҳолда иш вақтининг ҳафтасига 36 соатдан ошмайдиган қисқартирилган муддати белгиланади, ҳамда 30 календарь кундан кам бўлмаган муддат билан узайтирилган асосий меҳнат таътили берилади.

Ногиронларни тунги ишларга ва иш вақтидан ташқари ишларга жалб қилишга уларнинг розилиги билан, башарти улар учун қўшимча ишлар тиббий тавсияларда таъкидланмаган бўлса, йўл қўйилади.

— Вояга етмаган шахснинг соғлиғига шикаст етказилганда зарарнинг ўрни қопланадими?

Д.Муҳамедов, Тошкент шаҳри.

— Ўзбекистон Республикасининг амалдаги Фуқаролик Кодексининг 1008-моддасига мувофиқ, 14 ёшга тўлмаган шахс майиб, бўлиб ёки унинг соғлиғига шикаст етказилган тақдирда, айбдор (жавобгар) шахс, соғлиққа шикаст етказилиши туфайли қилинан харажатларни тўлаши шарт.

— Ногиронларни иш билан таъминлашнинг қўшимча кафолатлари белгиланганми?

М.Султонов, Навоий вилояти.

— Ўзбекистон Республикасининг «Аҳолини иш билан таъминлаш тўғрисида»ги қонунининг 7-моддасига биноан, аҳолининг айрим тоифалари учун, шу жумладан ногиронларга ва ногирон фарзандлари бўлган ота-оналарга алоҳида қўшимча иш жойлари ва ихтисослаштирилган корхоналар барпо қилинади. Маҳаллий ҳокимиятлар қарорига биноан корхоналарда ижтимоий муҳофазага муҳтож фуқаролар учун иш жойлари сақланади.

— Ногирон болани тарбиялаётган ота-оналарга иш жойидан қўшимча дам олиш куни берилар экан. Шу тўғрими?

Умида Каримова, Тошкент шаҳри.

— Ҳақиқатан ҳам, Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 230-моддасига мувофиқ ногирон боласини тарбиялаётган ота-онанинг бирига (васийга, ҳомийга) бола 16 ёшга тўлгунга қадар, давлат ижтимоий суғуртаси маблағлари ҳисобидан бир кунлик иш ҳақи миқдорида ҳақ тўланган ҳолда ойига қўшимча бир дам олиш куни берилади.

— Янги солиқ қонунчилигида ногиронларга нисбатан даромад солиғи бўйича имтиёзлар белгиланганми?

Н.Маҳмудов, Бухоро вилояти.

— Ўзбекистон Республикаси Солиқ Кодексининг 59-моддаси 2 қисм д) ва м) бандларига мувофиқ ногиронлар-болаликдан ногирон бўлиб қолганлар, I ва II гуруҳ ногиронлари қисман, яъни ҳар бир тўлиқ ой учун энг кам иш ҳақининг тўрт баробари миқдорида даромад солиғидан озод қилинади. Ушбу имтиёздан болаликдан ногирон бўлган ва доимий парваришни талаб қиладиган фарзанди билан бирга яшаб, уни тарбиялаётган ота-оналардан бири ҳам фойдаланади.

Мазкур имтиёзлардан фойдаланиш учун тегишли ҳужжатларни ишхонага ёки даромад тўловчи жойга тақдим этиш талаб қилинади.

— Касб касаллиги оқибатида ногирон бўлиб қолган давр иш стажига қўшиб ҳисобланиши мумкинми?

Т.Сафаров, Тошкент вилояти.

— Ўзбекистон Республикасининг «Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида»ги Қонунининг 37-моддасида иш стажига қўшиб ҳисобланадиган меҳнат фаолияти турлари баён қилинган. Ушбу моддага мувофиқ, меҳнатда майибланиши ёки касб касаллигига чалиниши оқибатида I ва II гуруҳ ногиронлигида бўлинган вақт ёшга доир ёки боқувчисини йўқотганлик пенсияси тайинланаётганида иш стажига қўшиб ҳисобланади.

ҲУҚУҚИЙ САВИЯ — АСОСИЙ МАҚСАД

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов фармони билан «1997 йилнинг Инсон манфаатлари йили» деб эълон қилинганлиги, айниқса юртбошимизнинг 1997 йил 20 майда ҳуқуқшунослар ва оммавий ахборот воситаларининг вакиллари билан учрашувида билдирган фикрлари, яъни юксак ҳуқуқий маданиятни қарор топтириш ва аҳолининг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш ҳақидаги тавсиялари касаба уюшмалари фаолияти учун дастурий қўлланма ҳисобланади.

Давлат, жамият ва шахс манфаатларини ўзаро мувофиқлаштиришда қабул қилинган фуқаролик, Меҳнат, Солиқ Кодексларининг, мулкчилик ва хусусийлаштиришга оид қонунларнинг аҳамияти беқиёсдир.

Яратилган қонунларга мувофиқ кимё саноати тармоқ меҳнаткашларини ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий ҳимоялаш борасида Марказий Қўмита раҳбарлигида касаба уюшма ташкилотлари томонидан кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, меҳнат кодексини тармоқ корхоналарида тариф келишувларида ва жамоа шартномаларида акс эттириш ва янада ривожлантириш бўйича тадбирлар (йиғилишлар, кенгашлар, суҳбатлар) деярли барча ташкилотларда ва «Агрокимётаъминот» бирлашмаларида ўтказилди. 1996—97 йиллар ичида амалдаги қонунчилик масалаларига бағишланган тадбирлар уюштирилди. 15 дан ортиқ тавсиянома ва қўлланмалар тайёрланди. Қонунчиликни такомиллаштириш бўйича 5 та ҳужжат юқори идораларга тақдим этилди. Жорий йил давомида Марказий Қўмитага меҳнаткашлардан тушган ёзма ариза ва мурожаатлар кўриб чиқилди ҳамда қонунчилик талабларига мувофиқ ҳал қилинди.

Тармоқ касаба уюшма ташкилотлари орасида амалдаги қонунчиликни тўғри қўллаш борасида илғор иш услуби ва ўрганишга арзийдиган тажриба «Аммофос», ИЧБ (Н. Авдиенко), «Азот» (Фарғона, Р. Тошбеков), «Ўзбек қоғози» (З. Якуненко), «СовпластИтал» (А. Зайцев), «Узхимфарм» (Д. Абдуллабекова), «Рангли лок» (Ш. Тожиев), «Электрокимёсаноат» (Х. Йўлдошев) фаолиятига хосдир. Марказий қўмитага шу йилда аъзо бўлиб қўшилган «Агрокимётаъминот» бирлашмаларидан Самарқанд ва Сирдарё вилоят касаба уюшма ташкилотларининг нисбатан фаоллигини қайд этиш лозимдир.

Ҳуқуқий масалаларга етарлича эътибор бермаётган касаба уюшма қўмиталари жумласига «Самарқандкимё» заводи, «Навоийэлектрокимё» заводи, «Омад-резина» ҳиссадорлик жамияти, «Шарқ табобати» ҳиссадорлик жамияти кабиларни киритиш мумкин. Айниқса, Самарқанд кимё корхонаси касаба уюшма қўмитаси (раиси С. Ғафуров)даги аҳвол ўта қониқарсиз бўлиб, у ерда жамоа шартномаси шартларига амал қилишмаяпти, меҳнаткашларни ижтимоий-иқтисодий ҳимоялаш даражаси паст, иш ҳақи тўлаш 3-4 ойлаб кечиктирилмоқда, меҳнат ва касаба уюшмалари тўғрисидаги қонунлар сурункали бузилмоқда. Касаба уюшмаси қўмитаси томонидан қонунчиликни такомиллаштириш бўйича биронта ҳам таклиф берилмаган.

Энг ачинарлиси, касаба уюшма ташкилотининг раҳбари — баъзи-бир ишчи-ходимларни қонунга хилоф равишда бўшатишда маъмуриятга ёрдам берган.

«Навоийэлектрокимёсаноат», «Жиззахпластмасса», «Омад — резина», «Ўзбиофарм» каби ҳиссадорлик жамиятларида акциялар бўйича дивидендлар тўланмаяпти. Ходимлар мажбурий равишда бекор туриб қолмоқда. Иш ҳақи ўз вақтида тўланмаяпти.

Шуларга ўхшаган бошланғич касаба уюшма қўмиталаридан мавжуд муаммолар, ҳуқуқий таклиф ва мулоҳазаларнинг Марказий қўмитага тақдим этилмаётганини ҳуқуқий савиянинг ва маданиятнинг етишмаслиги деб баҳолаш мумкин.

Касаба уюшма ташкилотларининг ҳуқуқшунос мутахассислар билан кучайтириш бўйича II қурултой томонидан 1995 йилнинг январь ойида тасдиқланган. Касаба уюшма қўмитасининг муваққат низомига ҳамда Марказий Қўмитанинг 1996-97 йиллардаги Пленумлари ва Раёсатлари қарорларини бажаришга кам эътибор берилаётгани ачинарлидир. Мазкур масала тармоқдаги энг йирик ташкилотларимиздан бири ҳисобланган «Электрокимёсаноат» ИЧБ (Х. Йўлдошев) мисолида алоҳида ўрганиб чиқилди. Таҳлил натижаларига кўра, касаба уюшма қўмитаси ва унинг Президиуми фаолиятида ҳуқуқий ишларга жиддий муносабат шаклланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҳуқуқий тарбияни яхшилаш, аҳолининг ҳуқуқий маданияти даражасини юксалтириш, ҳуқуқшунос кадрларни тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, жамоатчилик фикрини ўрганишнинг нечоғли тўғри эканлигини ўтган давр исботламоқда.

А. АҲМЕДОВ,
Ўзбекистон кимё саноати ходимлари касаба уюшма Марказий Қўмитасининг меҳнат ҳуқуқи бўйича бош назоратчиси.

КИМДИР ЖОН КУЙДИРАР, КИМДИР МОЛ ТЎЙДИРАР...

Қорли кунлар бошланди. Пахтакорларимиз эса кузнинг иссиқ илиқ дамларини ғанимат билиб, йил бўйи қилинган меҳнат натижалари - пахта ҳосилини ёмғир-қорлар остида қолдирмай йиғиб-териб олиш ниятида астойдил меҳнат қилдилар. Шаҳарлик ҳашарчилар-у, талабаларимиз ҳам четда қолмай бу борада уларга камарбаста бўлдилар.

Юрт эл фаровонлиги ва дастурхонимиз тўкинлиги йўлида ёшу-қари бирдек жон куйдираётган пайтда пахта далалари яқинида истиқомат қилувчи айрим кимсаларнинг бефарқлиги кишини ранжитади. Уларнинг масъулиятсизлиги натижасида гектарлаб экинзорлар пайҳон қилинаяпти. Қанчадан-қанча деҳқонларимиз меҳнатининг маҳсули оёқ ости бўлаяпти. Ана шундай ҳолатларга чек қўйиш мақсадида Республика Вазирлар Маҳкамаси ўтган йили 25 ноябрда «Қишлоқ хўжалиги экинлари пайҳон қилинишига қарши курашни кучайтиришга доир қўшимча чора тадбирлар тўғрисида» қарор қабул қилган эди. Унда кўпгина хўжалик раҳбарларининг бепарволиги, масъулиятсизлиги, вилоят ва туманлар ҳокимликлари, Ички ишлар вазирлиги ва Республика прокуратураси томонидан етарли даражада амалий чоралар кўрилмаётганлиги натижасида чорва моллари пайҳон қилиши туфайли пахта, ғалла ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари нобудгарчилиги камаймаётганлиги кўрсатиб ўтилган.

Пискент тумани ички ишлар бўлимида ҳам мазкур қарор чиққандан сўнг тезкор штат тузилиб, ҳар бир ходим учун аниқ вазифалар белгиланди. Улар хўжаликларга бириктирилди. У ерларда жамоатчилик вакиллари иштирокида қатор ишлар олиб борилди, тузилган комиссиялар аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини олиб бордилар.

Пахта йиғим-терими даврида патруллик қилиш пайтида туман ИИБ ходимлари экинзорларни пайҳон қилиш ҳоллари билан боғлиқ бир қатор салбий ҳолатларни аниқладилар. Масалан, туманнинг А.Дўстбеков номли жамоа хўжалигида пахта далаларида қорамолларини қаровсиз қолдирган Ҳайдар Сотволдиев, Иброҳим Абдуҳакимов, Очил Абдуллаев, Йўлдош Абдураҳмонов, Аҳёр Мухторов каби 12 кишига 300 сўмдан 550 сўмгача жарималар солинди. «Пискент», Ҳ.Қодиров номли жамоа хўжаликларида ҳам рейд давомида ана шундай салбий ҳолатлар содир этилаётганлиги аниқланди. Уларни жарима билан тарбиялаб бўлармикан? Бизнингча жойларда маҳаллий ҳокимият, агросаноат уюшмаси, хўжалик ва қишлоқ фуқаролар йиғинлари раҳбарлари, маҳалла оқсоқоллари ички ишлар идоралари ходимлари билан ҳамкорликда иш олиб бормас эканлар, қарор ижросини таъминлашда кутилган натижага эришиш қийин.

Ташвиқот ва тарғибот ишлари одамлар кўпроқ йиғиладиган масжидларда, мактабларда олиб борилса (чунки чорва молларини кўпроқ болалар боқишади) нур устига аъло нур бўлар эди.

Савол туғилиши табиий. Қишлоқ шароитида рўзғорни қўй, сигир ва бошқа чорва молларисиз юргизиш қийин. Хўш, қорамоллар далаларга қўйилмаса уларни қаерда боқиш керак? Хўжаликларда яйловлар ташкил этиш борасида шарт-шароит яратиш ҳақида туман, жамоа хўжалиги раҳбарлари ўйлаб кўришлари мақсадга мувофиқ бўларди. Бизнингча, бунда ўриб олинган маккажўхоризор ва бедазорлардан ҳам фойдаланиш мумкин.

Ризқ-рўзимизни, экинзорларимизни нест-нобуд қилмай сақлаб қолиш эса ҳар биримизнинг виждоний бурчимиз бўлмоғи лозим.

Акбарали МИНГЯШАРОВ,
Пискент тумани ички ишлар бўлими бошлиғининг ўринбосари.

ХАБАРЛАР

Қашқадарё вилояти Адлия бошқармасида «Ҳуқуқий билимларни ошириш ва жамоатчилик фикрини ўрганиш маркази» тузилди.

Марказда ҳуқуқ-тартибот органлари ходимларининг касб-малакалари оширилади, ўқувлар ташкил этилади. Унинг яна бир вазифаси - аҳоли ўртасида ҳуқуқий билимларни тарғиб қилиш, фуқароларнинг ҳуқуқий билимларини оширишдан иборатдир.

Энди ҳамма туман ва шаҳар ҳокимликлари ҳузурида марказнинг бўлимлари тузилади.

***

Қашқадарё вилояти газетхонлари ҳуқуқий нашрларига эга бўлдилар. Маълумки, мамлакатимизда ўтаётган ислоҳотлар ҳар бир фуқародан чуқур ҳуқуқий билимлар соҳиби бўлишни ҳам талаб қилади. Вилоят прокуратураси жамоаси ана шу эҳтиёжни ҳисобга олиб ўзининг «Адолат кучи» газетасини нашр қила бошлади. Унинг илк сони ўқувчилар қўлига тегди.

Маҳбуба ҲАЙИТОВА.

Ҳуқуқшунос ҳузурида

ГУВОҲНОМА ҚАНДАЙ БЕРИЛАДИ?

ёки фуқаролик ҳолатларини қайд этиш тартиби тўғрисида

Ёш авлодни соғлом камолга етказишда тўлақонли никоҳнинг аҳамияти беқиёсдир. Никоҳ соф ният билан ҳар икки томоннинг чин муҳаббатига асосланган ихтиёрий ҳоҳиш розилиги билан эркин равишда ўтказилади. Никоҳни қайд қилиш учун никоҳга кирувчилар ФҲДЁ яъни Фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш бўлимига мурожаат қилиб ўз аризаларини ва фуқаролик паспортларини тақдим қилишлари лозим.

ФҲДЁ бўлимида янги туғилган болага гувоҳнома бериш, исм, насаб ва ота исмини алмаштириш, вафот қилганлиги тўғрисида гувоҳнома бериш, эр-хотин ажралиш ёки никоҳни бекор қилиниши ҳаракатлар расмийлаштирилади.

Янги туғилган болага гувоҳнома олиш учун ФҲДЁ бўлимига никоҳ тўғрисидаги гувоҳнома, туғуруқхонадан бола туғилганлиги тўғрисида далолатнома ва фуқаролик паспортларини тақдим қилиш керак.

Боланинг исми отасининг исми ва фамилияси (насаби) ота-онанинг хоҳишига кўра миллий тарихий анъаналарни ҳисобга олиб бир ёки бир неча сўзлар билан ёзилиши ёки боланинг исмига ота-онасининг хоҳиши билан хон, жон, бек, бону, биби, ой, хўжа ва бошқа қўшимчалар қўшиб ёзилиши мумкин.

Никоҳни бекор қилишни ёки ажралишни қайд қилиш учун ФҲДЁ бўлимига никоҳ бекор қилинганлиги тўғрисида суд қарори, ҳар иккала шахсдан ариза ва фуқаролик паспортларини тақдим қилиши талаб қилинади.

Вафот қилганлиги тўғрисида гувоҳнома олиш учун ФҲДЁ бўлимига мурожаат қилиб марҳумнинг вафот қилганлиги тўғрисида тиббий маълумотнома, фуқаролик паспорти, агар марҳум ҳарбий хизматга мажбур бўлса ҳарбий билети ҳам илова қилинади.

ФҲДЁ бўлими никоҳни қайд қилишда, никоҳ, ажралиш, туғилиш ва вафот этганлик тўғрисидаги гувоҳномаларни такрорий (дубликат) беришда, исм насаб ва ота исмини алмаштиришда ёки ўзгартиришда Давлат божи ундирилади.

Ҳаракат турлари — Ундирилиши лозим бўлган тўлов миқдори (энг кам иш ҳақининг фоизи ҳисобида.

1. Никоҳни қайд этганлик учун — 20 фоиз миқдорида
2. Никоҳ бекор қилинганлигини қайд қилишда:

а) эр-хотинларнинг ўзаро розилиги билан ўртада низо бўлмаган тақдирда; — 150 фоиз миқдорда

б) агар эр-хотин биринчи марта никоҳда бўлса, суд қарорига асосан ажралишса — 150 дан 300 фоиз миқдоригача (эр-хотиннинг биридан ёки иккаласидан)

в) эр-хотиндан бири такрорий никоҳда бўлса, суд қарорига биноан ажралишса — 300 дан 400 фоизгача (эр-хотиннинг биридан ёки иккаласидан)

г) дом-дараксиз йўқолганлик ёки руҳий касаллиги ёхуд ақли заифлиги оқибатида белгиланган тартибда муомилага лаёқатсиз деб топилган ёки содир қилган жинояти учун уч йилдан кам бўлмаган муддатга озодликдан маҳрум этилган шахсларга нисбатан суд ҳукмига асосан — 5 фоизи миқдорида

3. Фамилияси, исми ва отасининг исми ўзгартирилганда 100 фоизи миқдорида
4. Туғилганлик ҳақида, никоҳ қайд этилганлиги тўғрисида, никоҳ бекор қилинганлиги ҳақида, вафот қилганлиги тўғрисидаги ёзувларнинг ўзгарганлиги, уларга қўшимчалар киритилганлиги ёки қайта тиклангaнлиги муносабати билан гувоҳномалар берганлик учун 10 фоизи миқдорида
5. Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этилганлиги ҳақида такрорий гувоҳномалар берилганлиги учун 20 фоизи миқдорида

А.МУРОТОВ,
ҳуқуқшунос.

Машриқзамин дарғалари

ОЛАМШУМУЛ ОБРЎ СОҲИБИ

...Ўз даврининг фозил кишиси Хожа Азизуддин мактабида одатдагидек таҳсил кетарди. Хожа ўн ёшлар чамасидаги талаба болага қараб деди:

— Қани бўтам, шеър бобида не қадар истеъдод ганжига эга эканлигингизни имтиҳон қилиб кўрайлик. Сиз аввал бизга «мўй» (соч), «тир» (ўқ), «байза» (тухум), ва «харбуза» (қовун) сўзларидан ишлатиб, уч-тўрт мисра шеър тўқиб беринг!

Шогирдлар ўз устозларининг бу қадар мушкул ишни мазкур болакайга берганидан ҳайрон эдилар. Нечунки, соч, ўқ, тухум ва қовун сўзлари бир-биридан маъно бобида анча йироқ эди. Бу сўзлар иштирокида шеър тўқиш катта шоирлар учун ҳам мушкул вазифа эди. Ҳар нечук, шогирдлар ва устознинг яқинлари — фозиллар жим бўлиб, кўзлари катта-катта бу болакайнинг оғзига тикилдилар.

Боланинг қошлари ўртасида тугун пайдо бўлдию, бир зумда йўқолди. У тавозе билан қўлини юраги устига қўйиб, бадеҳа айлади.

«Ҳар мў ки дар зулфи сияҳи он санам аст,
Сад байзаи анбарин дар он мўй зам аст.
Чун тир мадон рост дилашро, зеро,
Чун харбуза дандонаш доруниширкам аст».

Таржимаси:

«Юзта анбар тухми жамдур ул санам зулфи аро,
Лек дилини ўқ киби тўғри деб англама хато.
Тишлари — мисли қовундир — бағри ичра жобажо,
Яъниким, пинҳон эрур ёр қалбида жабру жафо».

Бу рубоийни эшитган аҳли шуаро ҳайрат ичра лол қотмиш эди. Ёлғиз Хожа Азизуддин барчанинг кўнглидаги сўзни айтди: «Тасанно, тасанно!»

Ўз даврининг етук шоир ва фозилларини шеърият бобидаги салоҳияти билан лол ва мафтун эта олган ўша болакай улғайиб, амир унвонини, «Ҳинд афсунгари» номини, «Ягонаи замона» каби юксак олқишларни олади. Бу улуғ шоир ва мутафаккир Яъмуниддин Абулҳасан Амир Хусрав Деҳлавий эди.

Хусрав Деҳлавий 1253 йили Ҳиндистоннинг Патёли деган шаҳрида, шоҳ саройида беклик қилувчи Амир Сайфуддин Маҳмуд оиласида дунёга келади. Амир Сайфуддин асли Кеш (Шаҳрисабз)лик бўлиб, мўғуллар Мовароуннаҳрга бостириб келгач, она ватанидан қочишга мажбур бўлади. У Ҳиндистонга келиб, Деҳли султони Элтутмиш саройидан паноҳ топади. 1261 йилда эса мўғулларга қарши курашга киради ва шу йили ҳалок бўлади. Ота-онасиз қолган ҳали гўдак Хусравни бобоси Имодулмулк ўз тарбиясига олади. Имодулмулк ўз замонасининг катта илмга эга бўлган маърифатпарвар кишиси эди. Шу сабабдан набираси Хусравни ҳам билимли қилиш иштиёқида бўлади.

Дастлаб Хусрав хаттот Қози Саъдуддин Муҳаммад қўлида хаттотлик санъатига ўрганади. Лекин кўп ўтмай, болада хушхатликдан кўра шоирликка ҳавас ўткирроқ экани маълум бўлади. Хаттот Саъдуддин уни шоир ва муаллим Хожа Азизуддинга рўбарў қилади. Ўн ёшли Хусрав боя айтиб ўтилган рубоийси билан шоирни лол қолдиргач, Азизуддин унга бутун вужуди билан боғланади ва устозлик қила бошлайди. Устози ҳузурида Хусрав адабиёт, шеър санъати, тилшунослик, мантиқ, фалсафа, тарих, мусиқа каби илмларни эгаллайди. 18—19 ёшлариданоқ Хусрав илм ва аҳли шуаро орасида истеъдодли шоир, етук олим, яхшигина бастакор бўлиб танилди. Йигирма ёшида Мўлтон шаҳри ҳокими уни ўз саройига бош шоирлиқ лавозимига таклиф этади. Йигирма икки ёшида Деҳли султони Ғиёсуддин Балабон Хусравни ўз саройига чақиради. Йигирма беш ёшида Хусрав юксак унвон — Амир номига сазовор бўлади. Деҳли султонлари Амир Хусрав истеъдоди ва билимининг кучи олдида шу қадар ҳурмат изҳор қилар эдиларки, шоир ўз умри давомида етти подшонинг ҳукмронлиги даврида сарой хизматида бўлди.

Амир Хусрав Деҳлавий ўз авлодларига бениҳоя улкан шеърий мерос қолдириб кетди. Унинг қаламига мансуб 400 мингдан зиёд мисра шеър ҳамон шеърият мухлислари юрагининг энг тўрида макон қуриб келмоқда. Шоир дастлаб Султоний номи остида, Деҳлига кўчиб ўтгач эса Деҳлавий тахаллуси билан шеърлар битди. Унинг шеърий мероси орасидан ғазаллар, рубоийлар, қитъа, фард ва йирик достонлар ўрин олган. Шоир Шарқ шеъриятида биринчи бўлиб девон тузишни анъана тусига киритди. Ўзи яратган шеърларни «Туҳфат-ус-сиғар» («Ёшлик туҳфаси»), «Васат-ул-ҳаёт» («Ҳаёт ўртаси»), «Ғуррат-ул-камол» («Камолот ибтидоси»), «Ниҳоят-ул-камол» (Камолот чўққиси»), «Бақияйи нақия» («Сараларнинг сараси») номли бешта девонга жам этди. Шоир Шарқ шеъриятида мунаввар анъана бўлиб қолган ва шеър майдонида забардаст шоирларгагина муносиб бўлган ҳамсанависликка қўл урди. У, Абдураҳмон Жомий таъкидлаганидек, Низомий «Ҳамса»сига энг яхши жавоб қайтарган ҳамсанавис бўлди. Амир Хусрав Деҳлавий 1299—1301 йиллар ичида Низомий асос солган муборак йўлдан бориб, «Матлаъул-анвор» («Нурларнинг чиқиши»), «Ширин ва Хусрав», «Лайли ва Мажнун», «Ҳашт биҳишт» («Саккиз жаннат»), «Оинаи Искандарий» («Искандар кўзгуси») номли достонлардан ташкил топган «Ҳамса»ни яратди. Абдураҳмон Жомий ва Алишер Навоийлар Хусравнинг бу улуғ мўъжизасига юксак баҳо берадилар. Хусусан, Алишер Навоий шоир достонларининг мўъжизакор жилоси олдида бош эгиб, уни «Ҳинд афсунгари» деб атайди.

Хусрав Деҳлавий ўнлаб достонлар ва бошқа йирик шеърий асарлар қатори, кўплаб насрий асарлар, илмий ва назарий рисолалар яратди. Унинг «Эъзожи Хусравий» (Хусрав мўъжизаси»), «Туғлуқнома», «Тарихи Деҳли» каби илмий асарлари Ҳиндистон адабиёти, санъати, тарихига доир қимматбаҳо маълумотларга эгадир. Шоир ижодий фаолиятида ҳикмат (афоризм)лар энг салмоқли ва обрўли ўринни эгаллайди. У ўз ҳикматлари орқали подшоҳлар зулмига, адолат тантанасига, ёшлар одобига, кексалар имонига таъсир эта билди. Шоир, айниқса, илм толибларини севар, шу туфайли шеърий мисраларида кўпроқ билим истаб мадраса тупроғини ялагувчи, китобни қўлидан қўймайдиган ёшларни олқишлар эди. Жумладан, бир шеърида шоир шундай дейди:

«Ёшлигида билим истаб, қанчалик бўлса сарсон,
Қариганда шунчалик кўп дур ичра бўлур инсон».

Ёшлигида илм истаб сарсон бўлган, устозлар ўгитидан чиқмаган, бир умр китобдан ўзга содиқ ёри бўлмаган Амир Хусрав Деҳлавий қариган чоғида роҳатда, шогирдлар ва мухлисларининг ҳурматию ҳиммати остида умргузаронлик қилди. У 1325 йили 72 ёшида Деҳли шаҳрида вафот этди.

Шоир қариганда роҳат ва бахт топгани каби, вафотидан сўнг ҳам у энг юксак олқишларга сазовор бўлди. Амир Хусрав ижодий меросини ўрганиш жуда эрта — XV асрданоқ бошланди. Бу эса ўша давр шоирларининг кўпчилиги мушарраф этилмаган обрў эди. Шоир ижодини Алишер Навоий «Мажолис-ун-нафоис», «Соқийнома» асарларида чуқур эътибор билан ўрганди ва шарҳ этди. Унинг қасидалари ва ғазалларига жавоб шеърлари ёзди. Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Мунис Хоразмийлар ўз асарларида Хусрав шеъриятига алоҳида тўхталиб ўтганлар. Темур авлодидан бўлган ҳукмдор Бойсунқур Мирзо биринчи бўлиб шоирнинг 120 минг байтини тўплаб, Шарқдаги энг катта девонни яратган. Ҳусайн Бойқаро юксак марҳамат кўрсатиб, буюк шоирлар орасидан танҳо Хусрав Деҳлавийнинггина 18 минг байтдан иборат девонини ўз хазинасидан олинган энг катта маблағ эвазига кўчиртирган. Муҳаммадризо Огаҳий Шарқ шоирлари ичида биринчи бўлиб Деҳлавий асарларини, хусусан, унинг «Ҳашт биҳишт» достонини туркий тилга таржима этган.

Амир Хусрав асарлари бугунги кунга келиб жаҳоннинг қирққа яқин тилларида ўқилмоқда. Унинг таваллуд кунлари жаҳон илму адабиёт аҳли томонидан доимо кенг нишонланади. Ана шундай дунё миқёсидаги обрў ва эъзозга сазовор бўлган зот — Амир Хусрав Деҳлавийнинг ота юрти Ўзбекистон эканлигидан юртимиз кишилари ҳамиша фахрланиб яшайдилар.

Хайрулло НУРИДДИНОВ

МАРКАЗИЙ ОСИЁ ЯНГИЛИКЛАРИ

Қозоғистон билан Хитой ўртасидаги савдо сотиқ ўтган йили 500 миллион долларни ташкил этди. Кўпчилик эса, буни амалда икки мартадан кўпроқ деб ҳисобламоқда. Хитой Қозоғистондан хомашё, газ ва нефть харид қилмоқда.

***

Би-би-си радиосининг хабар беришича, Эрон Қозоғистон нефтини ўз территориясидан ўтказишга розилик билдирган. Бу келишувга иккала томоннинг вакиллари ўтказган учрашувдан кейин эришилган.

***

Тожикистон Президенти И.Раҳмонов, республика келишув комиссиясининг раиси Саид Абдулло Нурий ва бошқа расмий кишилар Венада иш бошлайдиган Тожикистонга ёрдам берувчи давлатларнинг конференциясига қатнашиш учун етиб келганлар. Ушбу анжуман кўп йиллик уруш натижасида издан чиққан республика иқтисодини кўтаришга ёрдам бериш, ишсизларни иш билан таъминлаш масалаларини муҳокама қилади. Тожикистон раҳбарлари донор мамлакатлардан 60 миллион доллар ундиришга умид боғламоқдалар.

***

Тожикистон бош прокурори Саломиддин Шаропованинг айтишича, ўтган ҳафта номаълум шахслар томонидан ўғирлаб кетилган Халқаро ташкилот вакиллари соғ-саломат экан. Бироқ улар ҳозир қаерда эканликларини бош прокурор айтмаган.

СПОРТ

БИЛЛУР СОВРИН КИМГА НАСИБ ЭТАРКИН?

Бугун Тошкентдаги «Пахтакор» марказий стадионида мамлакат кубогининг соҳиби аниқланади. Финал учрашувида худди ўтган йилдаги каби Фарғонанинг «Нефтчи» ва Тошкентнинг «Пахтакор» командалари бир-бирларига қарши тўп суришади. Ярим финалнинг жавоб ўйинларидан сўнг айнан мана шу икки жамоа фахрли соврин учун курашни давом эттириши маълум бўлди.

Дастлабки ўйинда ўз майдонида кичик ҳисобда (3:2) «Дўстлик»ни енгган пахтакорчиларнинг муваффақиятига фақат команданинг ашаддий ишқибозларигина ишонган эди. Мана шу ишонч охир-оқибатда оқланди. Андрей Акопянц, Азамат Абдураимов, Миржалол Қосимов, Собир Ҳодиев киритган тўрт тўп сафарда йирик ғалабани (4:1) таъминлади. Пойтахт вилояти футболчилари меҳмонлар дарвозасини фақат бир мартагина ишғол қила олишди, холос.

Наманганданги учрашувда дурангга (2:2) эришган «Нефтчи» эса бу йил ҳам биллур совриңни ўзида сақлаб қолиш ниятида эканини намойиш қилди. Жавоб ўйинида қуюқ туманда футболчилардан нафақат маҳорат, балки сезги туйғулари ҳам талаб қилинган шароитда Шуҳрат Мақсудов киритган ягона тўп ўйингоҳга тўпланган мезбонларнинг мухлисларига шодлик улашди ва фарғоналиклар пойтахтга сафар тараддудини кўра бошлашди.

Бир йил аввал МҲСК стадионида ўтган финал рақибларнинг кучи тенг эканини эътироф этиб, асосий ва қўшимча вақт дуранг натижа билан тугаган, ғолиб ўн бир метрлик белгидан тўп тепишда аниқланган эди. Тошкентликлар бош мураббийси Александр Иванков ҳал қилувчи зарбани беришни Андрей Акопянцга топширган, бироқ машқлар вақтида бу вазифани бехато бажариб устозининг ишончини қозонган ёш иқтидорли футболчи ҳаяжон ва масъулият юкини кўтара олмай командадошларининг хатти-ҳаракатларини чиппакка чиқарган эди.

Бироқ... буларнинг ҳаммаси ўтган йили бўлган. Бугун эса майдонга тамомила бошқа рақиблар чиқади деб айтишимиз мумкин. Бу, айниқса, «Пахтакор»га тааллуқли. Мураббийлар сафида терма командамизнинг ҳозирги бош мураббийси бразилиялик Вега да Сильванинг пайдо бўлиши, жамоани майдонга сардор сифатида энг моҳир ва севимли ярим ҳимоячимиз Миржалол Қосимовнинг бошлаб тушиши, таркибдаги бошқа бир талай ўзгаришлар бундай дейишимизга асос бўла олади. Фақат ғалаба қозонишга «ўрганиб қолган» «Нефтчи» бу орада тобора мағлубиятга учрашга «кўникиб боряпти». Пахтакорчилар сафида ўтган йили тўп сурган Шуҳрат Мақсудов ва Равшан Бозоров бу мавсумда Фарғонада ўйнашди. Хуллас, ким аслида ким эканини бугунги ўйин кўрсатиб бериши аниқ.

Мирзаҳаким ТЎХТАМИРЗАЕВ

ЭРКИН КУРАШ

Биринчи халқаро турнир

Тошкентдаги «Юнусобод» теннис мажмуининг янги қурилган биносида эркин кураш бўйича «Мустақиллик кубоги» учун биринчи халқаро турнир бўлиб ўтди. Туркия, Украина, Қозоғистон, Қирғизистон, Россия, Эрон Республикаси каби жами 12 давлатдан келган 135 курашчи иштирок этди.

Айниқса, бу турнирга Бутунжаҳон кураш Федерациясининг вице-президенти Реффи Мартинетти ҳамда шу федерациянинг ҳакамлар кенгаши раиси Степан Казарянларнинг ташрифи халқаро турнир нуфузининг анча баландлигидан далолатдир. Шу билан бир қаторда бу мусобақани кузатгани бир неча бор Олимпиада ва жаҳон чемпиони унвонини қўлга киритган фахрий курашчилар ҳам келишган. Икки кун давомида «Юнусобод» спорт саройида кураш ишқибозлари қизиқарли ва кескин курашларнинг гувоҳи бўлишди. Ўзбекистон терма жамоаси таркибида курашчиларимиздан Атҳам Очилов, Ғайрат Йўлдошев, Дмитрий Ромадин, Дамир Захаридинов, Рамиль Исломов, Моис Ибодов, Жаҳонгир Муродов, Илья Ермакович, Улуғбек Муродов, Талъат Илёсов, Руслан Хинчагов, Шермуҳаммад Қўзиев каби полвонларимиз ўз вазнларида ўн битта Давлат курашчилари билан тенгма-тенг беллашдилар.

Мусобақанинг финал учрашувларига бизнинг олти нафар энг кучли полвонларимиз йўлланма олишди.

Финал учрашувлари томошабинлар ва меҳмонларда катта таассурот қолдирди. Унда ҳамюртларимиздан Рамиль Исломов, Игорь Купеев, Руслан Хинчаговлар ўз вазнларида ғолиблик шоҳсупасини забт этишди. Талъат Илёсов кумуш, Дамир Захаридиновлар бронза медали эгалари бўлишди. Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, Америка Қўшма Штати вакиллари ҳам мусобақа жараёнида ўз вазнларида кучли полвон эканликларини намойиш этишди. 130 килограммгача вазндаги полвонлар баҳсида Керри Маккойга тенг келувчи рақиб топилмади. Унинг шогирдлари Самуэл Сенсон ва Товсанд Сандрес кумуш ва бронза медаллари соҳиби бўлишди.

Шунингдек, украиналик курашчилардан Вадим Тосоев, Эльдар Асанов, Альберт Базаев, Евгений Бусловинч, Аслан Аҳмаджанов, қозоғистонлик полвонлардан эса, Маулан Мамиров, Исмоил Возиев, Ҳаким Мирзоитов, Ислом Байрамқулов ва Магамед Куруглиевлар ҳам ўз маҳоратлари билан ҳакамлар ва томошабинлар олқишига сазовор бўлишди. Умумжамоа ҳисобида Ўзбекистон терма жамоаси биринчи ўрин эгаси бўлишди. Украина терма жамоаси иккинчи ва қозоғистонликлар учинчи поғонани банд этишди. Бутунжаҳон кураш Федерациясининг вице-президенти Реффи Мартинетти бу турнирнинг Бутунжаҳон кураш федерацияси ФИЛА таркибига кирганини ва бу турнир ҳар йили ўтказилишини таъкидлаб ўтди.

Дониёр ЮСУПОВ

ДИЛХУШИ МАШҚЛАР

Тўртта масаланинг ҳаммасида ҳам оқлар бошлаб, уч юришда қора шоҳни мот қилади.

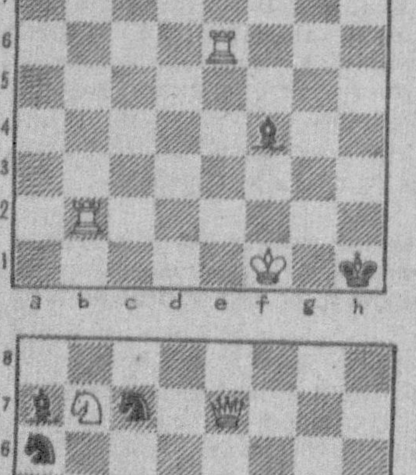

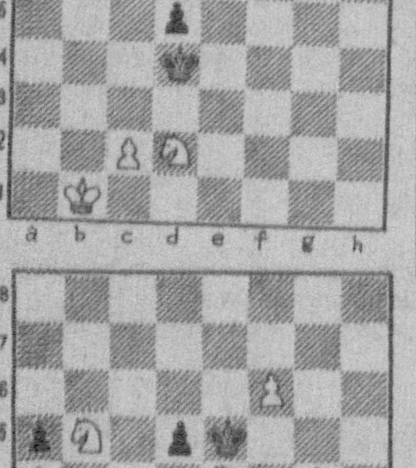

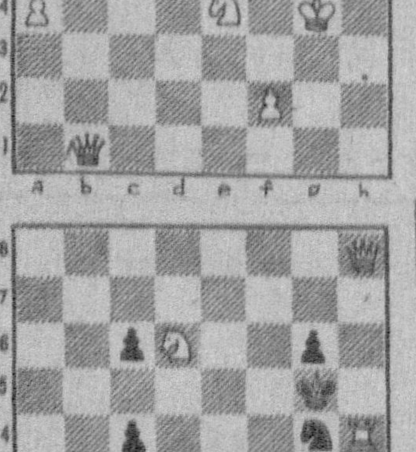

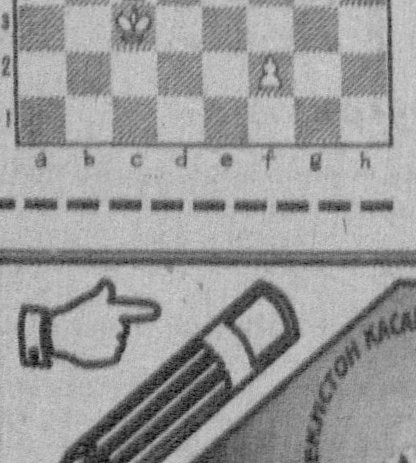

«Фил суриб, от ўйнатиб»

МАШҲУР ШАРҚ ШАТРАНЖЧИСИ

Минг йил бурун Шарқ ўлкаларида ном тараттан шахматчилардан бири Абдулфараж Лайлождир. Бу улкан шахмат сеҳргари қайси миллатга мансуб эканлигини мавжуд манбалар аниқлашдан ожиз бўлиб турибди. Зокир Хўжаев ва Ф. Дюмлиларнинг тадқиқотларига кўра, у Эронда туғилган. Лекин Эроннинг қайси вилояти ёки шаҳрида дунёга келганлиги кўрсатилмаган. Шаҳриёр Гулиевнинг фикрича, Абулфараж озаридир. Бунинг далили сифатида Озарбайжон классикларининг асарларида унинг номи жуда кўп тилга олинганлигини айтади. Тошкентлик тадқиқотчилар Лайлож Эронлик бўлиб, Бағдод ва Шерозда яшаб, тахминан 970-йилда вафот этганлигини кўрсатадилар. Унинг асл исми Абдулфараж Ладлаж бўлиб, вафотидан бирмунча вақт ўтгач, «Лайлож» тахаллуси билан айтила бошланган.

— Бунинг қизиқ тарихи бор, — дейди Ш. Гулиев, — Ҳозирги Туркманистон билан Эрон чегарасидаги Атрек водийсида дунёга келган ва шатранж олияси сифатида бутун Шарққа танилган Абубакир ас-Сулий бир дафъа Эронда бўлганида ёш Абдулфаражни шогирдликка олади.

Зеҳни ўткир бу боланинг шатранждаги маҳорати тез камол топа бошлайди. Кўп ўтмай машҳур устози ас-Сумийга ўхшаб шатранж назариясига доир китоб ёзиб, ажойиб таҳлилларини унга киритади. Абдулфараж Бағдод ва Шерозда яшаган даврда шуҳрати яна ҳам орта боради. Вафотидан кейин эса унинг номи тилларда достон бўлади. Айниқса, унинг шуҳрати Марказий Осиё, Эрон ва Кавказ ортида афсонавий тус олади. Нафақат шахмат санъатида, ҳатто нард ва бошқа ўйинларда ҳам шуҳрат топганларга «Ладлаж каби ўйнайди», — дея баҳо бериш одат тусини олади. Вақт ўтиши билан «Ладлаж» сўзи «Лажлаж», «Лёдлаж» ва ниҳоят «Ладлаж» шаклида талаффуз этиладиган бўлиб қолди. Қисқаси «лайлож» сўзи «яхши», «уста» деган маъноларда ишлатилган.

Муҳаммад Омилийнинг «Нафоисулфунун» асарида шахматнинг пайдо бўлиши ва ёйилишини Лайложнинг номи билан боғловчи мароқли бир афсона келтирилган. Урушқоқ бир подшоҳ бўлар экан. Бир куни хасталаниб отига минолмабдида, амр қилибди: ўтирган жойда жанг қилиш имконини берувчи восита топишларини буюрибди. Ниҳоят шахматни кашф қилиб келтиришибди. Подшоҳ кўрсаки, бу ўйин чинакам жангнинг ўзгинаси эмиш. Подшоҳ шахмат ўйнаб хуморидан чиқиб юраверибди. Унинг вафотидан сўнг шахмат ишларини Лайлож давом эттирибди. Подшоҳнинг ўлимидан кўп ўтмай ҳомиладор қолган хотини ўғил туғибди. Исмини Шоҳ қўйибди. У ҳам отасига ўхшаб жанг қилишни севганидан бутун умрини урушда ўтказишга киришибди.

Урушларнинг бирида Шоҳ ўлдирилибди. Бу хабарни унинг онасига етказишдан қўрқишибди. Онаси ўғлининг йўлини кўп пойлабди. Аммо сира хабар топмабди. Шунда бир донишманд маликага шахмат ўйнашни таклиф этибди. Донишманд ғолиб келгач, аёл: «Шоҳ мот бўлди» — дебди. Шунда донишманд унга қараб, «Маликамиз омон бўлсинлар, биз бу хабарни сизга айтмоққа журъат эта олмагандик. Энди сиз ўз тилингиз билан айтдингиз. Огоҳ бўлиб қўйингки, шоҳ ҳақиқатан ҳам мот бўлган, (яъни ўғлингиз-Шоҳ ўлди)» — дебди.

Донишманд Шоҳнинг онасига тасалли бериб охирида: «Жаҳонгирликнинг сўнггиши», — деб қўйибди.

Бу афсона қачон тўқилгани маълум бўлмаса-да, ҳар қалай у Лайложнинг вафотидан кейинги даврда дунёга келгани кўриниб турибди. Омилий Абдулфаражнинг номини шу қадар юксак кўтарганки, уни ҳатто шахматни ижод этган шахснинг муассири, унинг фаолиятини давом эттирган бир устоз сифатида тасвирлаган. Ҳолбуки, Абдулфараж Лайлож шахмат кашф этилганидан кейин жуда кўп асрлар ўтгач дунёга келган.

М. МУҲИДДИНОВ тахририда.

«Ишонч» газетасига обуна давом этмоқда!

Севимли газетамизни 1998 йил мобайнида ҳам узлуксиз олиб ўқишни истасангиз, унга обунани расмийлаштиришга шошилинг! Республикамиз ҳар бир фуқаросининг ижтимоий, иқтисодий, ҳуқуқий манфаатларига хизмат қилувчи «Ишонч» газетаси ижодий жамоаси келгуси йил ҳам Сиз - азиз юртдошларимиз ишончини оқлаш учун астойдил ҳаракат қилади.

Азиз муштарийлар! Яна бир хушхабарни эътиборингизга ҳавола этмоқчимиз: Келгуси йилдан газетамизнинг шанба сонлари қўшсаҳифали илова билан чиқа бошлайди. Унда Сиз Ўзбекистон телевидениеси дастурлари билан бир қаторда Россия, Қозоғистон теледастурларини, қизиқарли реклама ва тижорат материалларини ўқиб борасиз.

Бир йиллик обуна бўйича
каталог баҳоси:
Якка обуначилар учун - 864 сўм.
Ташкилотлар учун - 1176 сўм.

ЭСЛАТМА: Ҳар бир вилоят ва Тошкент шаҳрида каталог баҳосига алоқа хизмати ҳақи ҳам қўшилади.

"ПГС" фирмаси қуйидагиларни сотиб олишни таклиф этади:
КИЧИК НОВВОЙХОНАЛАР
(4 хилдаги: соатига 160,80,32 ва 8 буханка нон пишириш қувватига эга)
ЭЛЕКТР КАЛОРИФЕРЛАР,
ОШХОНАЛАР УЧУН ЭЛЕКТР ПЛИТАЛАРИ,
САУНАЛАРНИ ИСИТИШ УСКУНАЛАРИ

Мурожаат учун манзил: Тошкент шаҳри С.Раҳимов метро бекати.
Тел: (3712) 79-14-29, 79-38-54.

ТАШКИЛОТЛАР, ФИРМАЛАР РАҲБАРЛАРИ ВА ХУСУСИЙ ШАХСЛАР ДИҚҚАТИГА!

"Исттаъмир" \Ремтеплосеть\ давлат корхонаси Тошкент шаҳри ҳудудида барча диаметрдаги эски иссиқлик тармоқларини янгилайди. Шунингдек, янги шаҳобчаларни қуради. Барча зарур материаллар корхонада бор. Буюртмачиларнинг материаллари асосида ҳам иш олиб борилади.

Манзилгоҳимиз: Тошкент-100, Бобур кўчаси,53, /собиқ Фрунзе савдо маркази ёнида/ Телефонлар: 55-44-58, 55-42-38.

ИШОНЧ — Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси нашри

Бош муҳаррир: Саидакром САИДВАЛИЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Л.ГУЛЬ, Э.ЁҚУБОВ, Ф. МУЛЛАЖАНОВ, М. ОТАҚУЛОВ, А.СИЛЕЕНКОВ, А.СУЛТОНОВ, М.ТУЛАГАНОВА, Р.УБАЙДУЛЛАЕВА, Б.УМУРЗОҚОВ, А.ФАРМОНОВ, Ф.ХОЖИҚУЛОВА, Ҳ.ШАЙХОВ, Ф.ШОҲИСМОИЛ, З.ҚОДИРОВ.

Бош муҳаррир қабулхонаси-56-25-36
Бош муҳаррир ўринбосари-56-52-89
Масъул котиб - 56-52-78
БЎЛИМЛАР:
Касаба уюшмалари ва иқтисодиёт-56-82-79. Ахборот ва спорт-56-87-63. Маънавият ва маданият - 56-82-79. Хатлар, оммавий ишлар ва мухбирлар билан ишлаш - 56-85-43. Тижорат ва ҳуқуқ -56-85-66.
ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ:
Жиззахда - 3-82-18, Наманганда - 6-22-10, Самарқандда - 35-64-24, Фарғонада - 24-58-43, Урганчда - 6-03-40, Қаршида - 5-33-71.

Газета 1991 йил 21 мартдан чиқа бошлаган.
Сотувда эркин нархда.
Манзилимиз: 7001 65, Тошкент шаҳри, "Правда Востока" кўчаси, 24-уй.
Нашр кўрсаткичи: 133; 134
Газетага 1994 йил 14 январда Ўзбекистон Давлат Матбуот қўмитаси томонидан 5 рақамли гувоҳнома берилган. IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Офсет усулида босилди. Формати А-2, ҳажми 2 босма табоқ

«Шарқ» нашриёт—матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41—уй. Буюртма Г— 0756. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди 21.00. Масъул навбатчи: Нодир АЛИМОВ 1 2 3 4 5 6